

ตารางที่ 3.41 ชนิด และจำนวนของเตาอบลำไยอบแห้งทั้งเปลือกในประเทศ ปี 2548

ชนิดเตาอบ	จำนวนเตาอบ (เครื่อง/ห้อง)								
	ลำพูน	เชียงใหม่	เชียงราย	พะเยา	ลำปาง	แพร่	น่าน	ตาก	รวม
เตากระบะ	9,908	9,512	1,307	561	137	69	52	38	21,584
เตาอบไอน้ำ	544	604	219	100	42	18	102	-	1,629
เตาแบบบ่มใบยาสูบ	32	99	153	52	76	24	180	40	656
เตาอบแบบอื่นๆ	146	246	24	36	-	-	1	-	453

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2548)

เตาอบเพื่อทำลำไยอบแห้งทั้งเปลือก ที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน พึ่งพาพลังงานจากหลายแหล่ง อาทิ เช่น แก๊สหุงต้ม น้ำมันโซล่า (ดีเซล) ฟืน และ ถ่านหินลิกไนต์ (ตารางที่ 3.42) ถ้าจำแนกโดยใช้ลักษณะของเตาเป็นเกณฑ์ แบ่งได้ 3 แบบ ได้แก่ เตากระบะ เตาตุ้ม และ เตาบ่ม (ภาพที่ 3.27) ข้อมูลจากตารางที่ 3.42 แสดงให้เห็นว่า เตากระบะได้รับความนิยมมากที่สุด โดยเฉพาะที่ใช้แก๊สหุงต้มเป็นแหล่งพลังงาน เป็นเพราะราคาของเตากระบะอยู่ในระดับที่ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถลงทุนได้ แม้ว่าเตาตุ้มจะประหยัดพลังงานและได้ลำไยอบแห้งที่มีคุณภาพกว่าก็ตาม ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป ส่วนรายนามพร้อมที่ตั้งของผู้ประกอบการแปรรูปลำไยอบแห้งทั้งเปลือก และเตาอบแบบต่างๆ ที่มีไว้ในความครอบครอง แสดงไว้ในตารางภาคผนวกที่ 3

ตารางที่ 3.42 จำนวน และร้อยละของเตาอบลำไยแบบต่างๆ ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ จ.ลำพูน และ จ.ลำปาง

แบบของเตา	เชื้อเพลิงที่ใช้	จำนวนเตา	ร้อยละ
เตากระบะ	♦ แก๊สหุงต้ม	210	53.7
	♦ น้ำมันโซล่า	131	33.5
เตาตุ้ม	♦ ฟืน	18	4.6
	♦ ลิกไนต์	18	4.6
	♦ แก๊สหุงต้ม	12	3.1
เตาบ่ม	♦ ฟืน	2	0.5
	♦ แก๊สหุงต้ม	-	-
รวม		391	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จนถึง สิงหาคม 2546

1) **เตากระบะ** ตามภาพที่ 3.27 เป็นเตาที่มีต้นแบบมาจากประเทศไต้หวัน (เตาอบน้ำมันโซล่า) ใช้เฉพาะกับลำไยอบแห้งทั้งเปลือก แต่แรกมีการนำเข้ามาโดยตรง ปัจจุบันมีการพัฒนาขึ้นใช้เองในท้องถิ่น ใช้ความร้อนโดยตรงจากไฟ แหล่งเชื้อเพลิงมีทั้งน้ำมันโซล่า (ตามต้นแบบ) หรือแก๊สหุงต้ม (พัฒนาขึ้นในท้องถิ่นซึ่งกำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นมาก) มี 2 ขนาดความจุ ได้แก่ 2,000 กก. และ 1,000 กก. ขนาดแรกมีหน้าตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสค่อนข้างมาตรฐาน ความกว้าง x ความยาว x ความสูง คือ 2.4 เมตร x 2.4 เมตร x 1.2 เมตร ภายใน

ประกอบด้วยตะแกรงที่ยกสูงขึ้นมาจากพื้น หัวเผาพร้อมพัดลมดูดความร้อน ราคาจำหน่ายที่เตาละประมาณ 37,000 บาท (ต้องกลับลำไยระหว่างการอบ) และ 43,000 บาท (ไม่ต้องกลับลำไยระหว่างการอบ) ขนาดที่สอง มีราคาที่เตาละประมาณ 27,000 บาท (มีเฉพาะแบบไม่ต้องกลับลำไยระหว่างการอบ) ทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยเป็นเจ้าของได้เพิ่มขึ้นและมีจำนวนมากขึ้นในปัจจุบัน การแพร่กระจายของเตาอบนี้ไปในชุมชน สร้างความสะดวกให้แก่เกษตรกรชาวสวนลำไยได้มาก การอบแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 50 ชั่วโมง แล้วแต่ขนาดของผลและอุณหภูมิที่ใช้ในการอบ ส่วนค่าบริการมีมูลค่าประมาณ 2.50-3.00 บาท/กก. (ปี 2546)

2) **เตาตุ้** ที่แสดงในภาพที่ 3.27 เป็นเตาที่ผู้ผลิตสร้างขึ้นโดยอาศัยต้นแบบจากเตาอบของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ลักษณะของเตาทำด้วย galvanized steel ทุ้มฉนวนใยแก้ว ภายในมีตะแกรงทำด้วยเหล็ก LG ภายในเตามีพัดลมแบบกรงกระรอก ระบบควบคุมอุณหภูมิในตัว (รัตน และคณะ, 2541) ใช้ความร้อนจากน้ำที่หมุนเวียนผ่านท่อหรือจากไฟโดยตรงในการอบ แหล่งเชื้อเพลิงที่ใช้อาจเป็น แก๊สหุงต้ม ถ่านหินลิกไนต์ หรือ ฟืน ขนาดความจุของเตามีความแตกต่างกัน ระหว่าง 5,000-10,000 กก. ของผลลำไยสด ทำให้เวลาที่ใช้อบอยู่ในช่วง 50-70 ชั่วโมง กรณีเตาตู้ของคุณสุธี ขวชาติ (จ.ลำปาง) ซึ่งเป็นจุดบริการอบแห้งที่สำคัญ เป็นเตาที่ใช้ความร้อนจากไอน้ำ มีพื้นเป็นเชื้อเพลิง ความจุที่เป็นผลลำไยสดประมาณ 6,000 กก./ตู้ ใช้เวลาในการอบลำไยทั้งเปลือก 70 ชั่วโมง แต่ก็อบได้ที่เป็นเฉพาะเนื้อลำไยรวมทั้งผักผลไม้อื่น เตาอบลักษณะนี้จะเป็นของผู้ประกอบขนาดใหญ่ที่ขาดทุนการสร้างเตาอบสูงถึง 1-1.5 ล้านบาท เนื่องจากมีสมรรถนะสูงจึงทำให้ได้ลำไยอบแห้งที่มีคุณภาพสูงเป็นที่พอใจของผู้ใช้บริการยิ่ง ต้นทุนของเกษตรกรที่นำลำไยไปใช้บริการอบในปี 2545 มูลค่า 2.00 บาท/กก. ในปี 2546 มูลค่า 2.50-3.00 บาท/กก. เตาตู้นี้บวดยังมีจำนวนน้อยมากในปัจจุบัน

3) **เตาบ่ม** เป็นเตาที่ผู้ประกอบการสร้างขึ้นเองโดยใช้วัสดุและเทคโนโลยีพื้นบ้านส่วนหนึ่งเป็นเตาอบแบบชาวบ้าน มีประสิทธิภาพต่ำมาก บางส่วนได้พัฒนาขึ้นมาจากเตาที่ใช้บ่มใบยาสูบมาก่อน เรียกว่า เตาบ่มใบยาสูบดัดแปลง ซึ่งได้ติดตั้งตะแกรงใส่ลำไยเพิ่มเติมเข้าไป ใช้ความร้อนโดยตรงจากไฟ แหล่งเชื้อเพลิงอาจเป็นฟืน/ถ่าน แต่ก็อาจพบที่ใช้แก๊สหุงต้มได้ เป็นเตาที่มีหลายขนาด ใช้อบได้ทั้งผลลำไยพร้อมเปลือกและเฉพาะเนื้อ ปัจจุบันเตาชนิดนี้มีน้อยลงมาก เนื่องจากคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และต้นทุนแรงงานการอบต่อหน่วยจะสูงกว่าแบบกระบะและแบบตู้

5.3 จุดรับซื้อลำไย

จากการสำรวจ ในเขต จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย และ จ.ลำพูน ฤดูเก็บเกี่ยวปี 2546 ซึ่งเป็นปีที่รัฐมีนโยบายรับจำนำลำไย จึงเกิดจุดรับซื้อขึ้นมากมาย และมีลักษณะแตกต่างกันถึง 3 แบบ ได้แก่ 1) จุดรับซื้อถาวร (ถาวร) 2) จุดรับซื้อที่เป็นสาขาย่อยของถาวร และ 3) จุดรับซื้อชั่วคราวของชุมชนในท้องถิ่น จุดรับซื้อถาวรซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อตลาดลำไยมีจำนวนถึง 132 แห่ง พร้อมสาขาย่อยอีก 14 แห่ง ขณะที่จุดรับซื้อชั่วคราวซึ่งถือว่าช่วยอำนวยความสะดวกให้กับชาวสวน และอาศัยส่วนต่างของราคาเล็กน้อยเป็นการหารายได้มีจำนวน 221 แห่ง รวมทั้งสิ้น 367 แห่ง (ตารางที่ 3.43) ทั้งหมดกระจายในพื้นที่สามจังหวัด แต่หนาแน่นมากในแอ่งเชียงใหม่ลำพูน (ภาพที่ 3.28) และพบเป็นจุดรับซื้อที่มีเตาอบไว้แปรรูปเองหรือรับบริการอบแห้ง จำนวนทั้งสิ้น 73 แห่ง หรือ ร้อยละ 59 (ตารางภาคผนวกที่ 4) เตาอบในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการอบแห้งทั้งเปลือก

(ก)

(ข)

(ค)

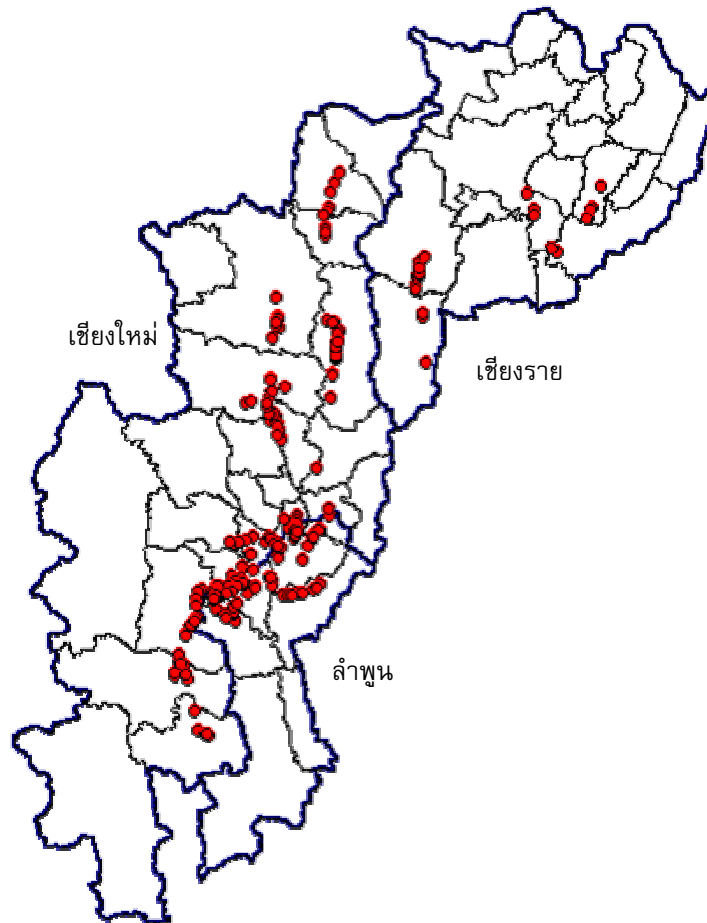
ภาพที่ 3.27 เตาอบลำไยแบบ (ก) เตากระบะ (ข) เตาตู้ และ (ค) เตาป่่ม

ระบบการผลิตลำไยในเขตภาคเหนือตอนบน

ตารางที่ 3.43 จำนวนจุดรับซื้อลำไย ทั้งสด และอบแห้ง ในเขต จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย และ จ.ลำพูน ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2546

	จุดรับซื้อ	จำนวน	ร้อยละ
ถาวร	- มีเตาอบ	56	15.3
	- ไม่มีเตาอบ	76	20.7
สาขาย่อย	- มีเตาอบ	1	0.3
	- ไม่มีเตาอบ	13	3.5
ชั่วคราว	- มีเตาอบ	18	4.9
	- ไม่มีเตาอบ	203	55.3
รวม		367	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จนถึง สิงหาคม 2546

ภาพที่ 3.28 จุดรับซื้อลำไย ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย และ จ.ลำพูน ปีการผลิต 2546

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 367 แห่ง จนถึง สิงหาคม 2546

ข้อสังเกตลักษณะที่เป็นจุดรับซื้อถาวร (สัง)

1. มีสิ่งปลูกสร้างถาวร เช่น อาคาร โกดังเก็บสินค้า โรงคัดแยกผลผลิต
2. เป็นจุดรับซื้อขนาดใหญ่ จัดทะเบียนเป็นนิติบุคคล มีป้ายชื่อจุดรับซื้อชัดเจนและถาวร
3. มีลักษณะการจัดการเป็นรูปแบบองค์กรธุรกิจ
4. มีระบบหน้าที่ของพนักงานในแต่ละส่วนรับผิดชอบ
5. มีทุนหมุนเวียนมากกว่าจุดรับซื้อชั่วคราว
6. ส่วนใหญ่ทำธุรกิจกับพืชหลายเดี่ยว
7. มีตลาดรองรับสินค้าที่รับซื้อมา โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ
8. ส่วนใหญ่รับซื้อจากจุดรับซื้อสาขาย่อย หรือจุดรับซื้อชั่วคราว
9. ปริมาณการรับซื้อต่อวันมักสูงกว่า 2,000 ตัน
10. มีบทบาทต่อกลไกตลาดซื้อ-ขาย ในแต่ละวัน

ข้อสังเกตลักษณะที่เป็นจุดรับซื้อสาขาย่อย

1. คล้ายกับจุดรับซื้อชั่วคราว แตกต่างที่มักเป็นเครือข่ายของจุดรับซื้อถาวร
2. เป็นจุดรับซื้อที่ผูกขาดการขายหรือส่งต่อผลผลิตให้จุดรับซื้อถาวรต้นสังกัด
3. มีป้ายระบุว่าเป็นสาขาย่อย ของจุดรับซื้อถาวรต้นสังกัด
4. มีลักษณะภายนอกคล้ายคลึงกับจุดรับซื้อชั่วคราว

ข้อสังเกตลักษณะที่เป็นจุดรับซื้อชั่วคราว

1. ตั้งขึ้นในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาด
2. เปลี่ยนแปลงการรับซื้อชนิดของผลผลิตไปตามฤดูกาล
3. เป็นอาคารเช่าชั่วคราว
4. ระบุเป็นจุดรับซื้อลำไยด้วยป้ายผ้า พร้อมเบอร์โทรศัพท์ติดต่อ แต่ไม่เป็นป้ายที่ถาวร
5. มีวงเงินทุนจำกัดในการรับซื้อ
6. ส่วนใหญ่รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรง
7. ราคาซื้อผลผลิตถูกกำหนดมาจากจุดรับซื้อถาวร
8. อาจมีการรับซื้อเพื่อนำไปอบแห้งเอง แต่ในปริมาณน้อยกว่าจุดรับซื้อถาวร

6. การรมซัลเฟอร์ไดออกไซด์

การรมซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO_2) เป็นการยืดอายุการเก็บรักษาลำไยสดได้มากกว่า 30 วัน ในสภาพห้องเย็น $2-5^{\circ}\text{C}$ เซลเซียส เนื่องจากซัลเฟอร์ไดออกไซด์ มีคุณสมบัติชะลอการเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลของเปลือกผลไม้ รวมทั้งยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อรา ที่เป็นสาเหตุของการเน่าเสีย การรมผลไม้สดด้วยซัลเฟอร์ไดออกไซด์ จึงให้ประโยชน์ถึงสองทาง คือ ยืดอายุการเก็บรักษา และทำให้สีผิวเปลือกสวยเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ซึ่งส่งผลดีต่อการส่งออกลำไยสดเป็นอย่างมาก (พงศ์พันธุ์, 2547ข)

6.1 โรงรม

โรงรมซัลเฟอร์ไดออกไซด์ลำไยสดตามมาตรฐานกรมวิชาการเกษตร ประกอบด้วย ห้องรม เตาเผากำมะถัน ระบบการหมุนเวียนก๊าซภายในห้องรม ระบบบำบัดก๊าซที่เหลือใช้ และลานพักสินค้า ตามแผนผังดังแสดงในภาพที่ 3.29 และมีรายละเอียดดังนี้

1) **ห้องรม** เป็นห้องกว้าง 4.8x4.8x2.4 (เมตรxเมตรxเมตร) ปริมาตร 55.3 ลูกบาศก์เมตร หรืออาจมีปริมาตรที่แตกต่าง ทั่วไปมีขนาดตั้งแต่ 20-55 ลูกบาศก์เมตร ขึ้นกับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ สามารถบรรจุตะกร้าลำไยขนาด 10-11 กก. ได้ประมาณ 600 ตะกร้า โครงสร้างทำด้วยวัสดุที่แข็งแรง ทนต่อการกัดกร่อน พื้นห้องเป็นคอนกรีตฉาบเรียบ ประตูกว้างไม่ต่ำกว่า 2 เมตร ทำด้วยไม้บุโพเมก้า หรือโลหะที่ทนการกัดกร่อน ขอบประตูบุด้วยยางซิลิโคนป้องกันการรั่วซึม ภายในห้องรมมีท่อนำเข้าก๊าซ ท่อระบายก๊าซออก หลอดไฟส่องสว่าง และมีช่องมองให้เห็นการกระจายตัวของก๊าซภายในห้อง (ภาพที่ 3.30)

2) **เตาเผากำมะถัน** เป็นเตาไฟฟ้าขนาด 600-800 วัตต์ เผากำมะถันได้ไม่เกิน 1.5 กก. หรือเตาเผาที่ใช้ก๊าซหุงต้มเป็นเชื้อเพลิง ตั้งอยู่ภายในช่อง (chamber) สำหรับเผาหลังห้องรม และมีท่อนำก๊าซเข้าสู่ห้องรม ใช้เวลาในการเผากำมะถันจนหมดประมาณ 20-30 นาที

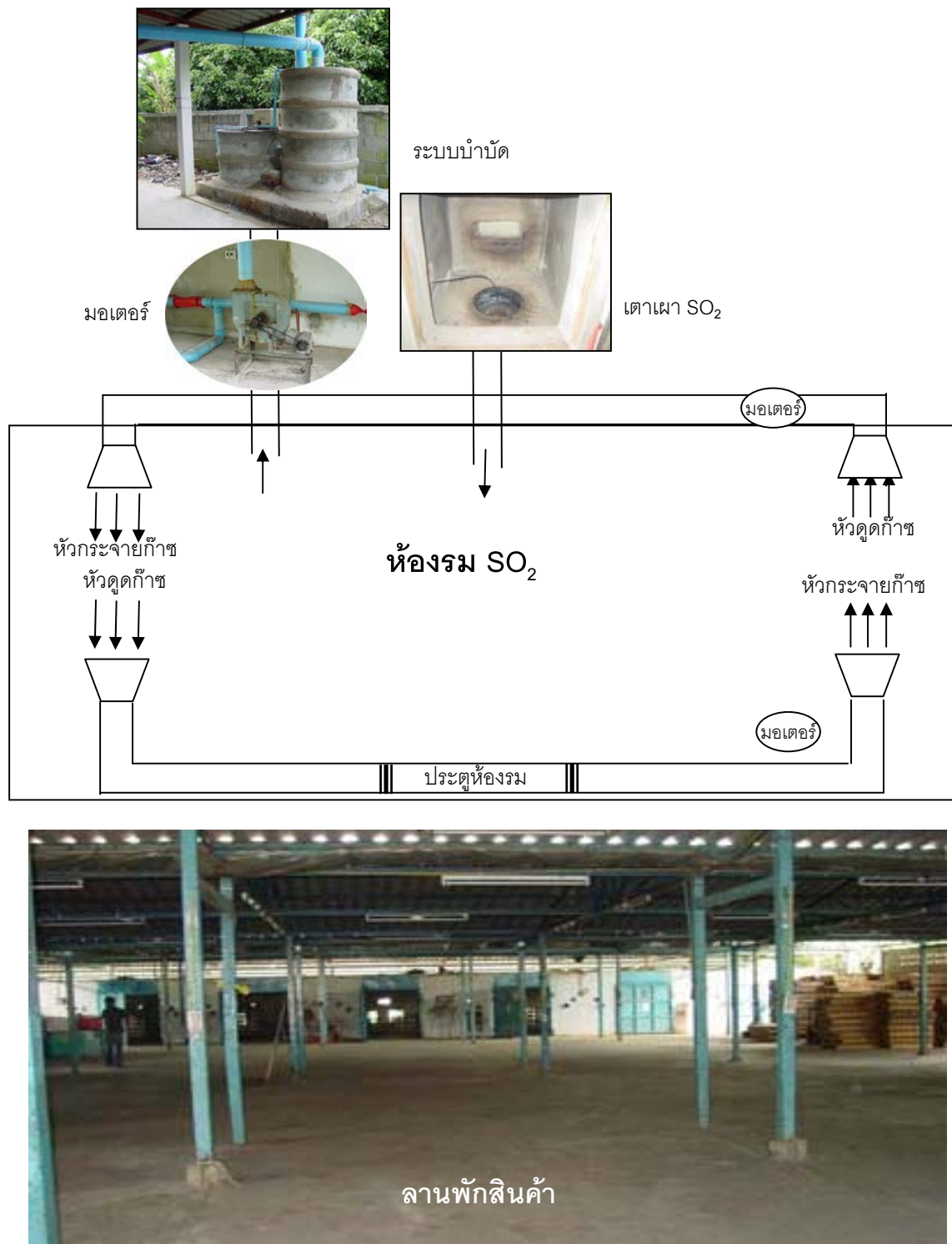
3) **ระบบการหมุนเวียนก๊าซภายในห้องรม** มีพัดลมภายในห้องรม หรือมีมอเตอร์ดูดก๊าซติดตั้งภายนอก ทำให้เกิดการหมุนเวียนของอากาศภายในห้องรม 0.5-1.0 เมตร/วินาที

4) **ระบบบำบัดก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่เหลือใช้** มีระบบการดูดก๊าซ SO_2 ที่เหลือใช้ภายหลังการรม โดยผ่านก๊าซ SO_2 ที่เหลือไปยังน้ำปูนใสที่พ่นจากหัวพ่น เพื่อให้เกิดปฏิกิริยาระหว่างน้ำปูนใส (Ca(OH)_2) กับ SO_2 เกิดเป็น $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$

5) **ลานพักสินค้า** เป็นบริเวณสินค้าเพื่อเตรียมลำไยก่อนเข้าสู่ห้องรมและรวบรวมสินค้าหลังจากการรมเสร็จ ปกติจะอยู่บริเวณด้านหน้าห้องรม

6.2 กระบวนการรม

เริ่มจากการเตรียมลำไยสด โดยจัดวางตะกร้าบรรจุลำไยบนแท่นวาง (pallet) แท่นวางละประมาณ 50 ตะกร้า บรรจุแท่นที่วางลำไยแล้วเข้าสู่ห้องรม (ภาพที่ 3.30) จัดวางลำไยให้มีช่องว่างที่เหมาะสม ให้สะดวกต่อการหมุนเวียนก๊าซ ปิดประตูห้องรมให้สนิท จากนั้นจึงชั่งกำมะถันตามปริมาณที่กำหนด เริ่มเผากำมะถัน ควรเผากำมะถันให้หมดภายในเวลาอันรวดเร็ว ไม่เกิน 30 นาที เพื่อช่วยให้เกิดการเผาไหม้ที่เร็วขึ้น บางโรงรมมีการผสมโซเดียมไนเตรท (NaNO_3) หรือ โพแทสเซียมไนเตรท (KNO_3) อัตรา 20 กรัมต่อกำมะถัน 1 กก. เมื่อเผากำมะถันหมดแล้วจึงเปิดระบบการหมุนเวียนของอากาศ ประมาณ 15-20 นาที เพื่อให้การกระจายของ SO_2 เป็นไปอย่างทั่วถึง จากนั้นเปิดระบบบำบัดเพื่อกำจัดก๊าซ SO_2 ที่เหลือจนเหลือน้อยที่สุด จึงสามารถนำลำไยออกจากห้องรมได้ ซึ่งตั้งแต่เริ่มเผากำมะถันจนถึงสิ้นสุดกระบวนการจะใช้เวลาประมาณ 50 นาที ถึง 1 ชั่วโมง 10 นาที ลำไยที่ผ่านการรมแล้วต้องนำไปเก็บในห้องเย็น 2-5 °เซลเซียส จึงจะสามารถคงสภาพความสดได้ตามต้องการ

ภาพที่ 3.29 แผนผังโรงรมซัลเฟอร์ไดออกไซด์ลำไยสด
ที่มา : ดัดแปลงจาก พงศ์พันธุ์ (2547ข)

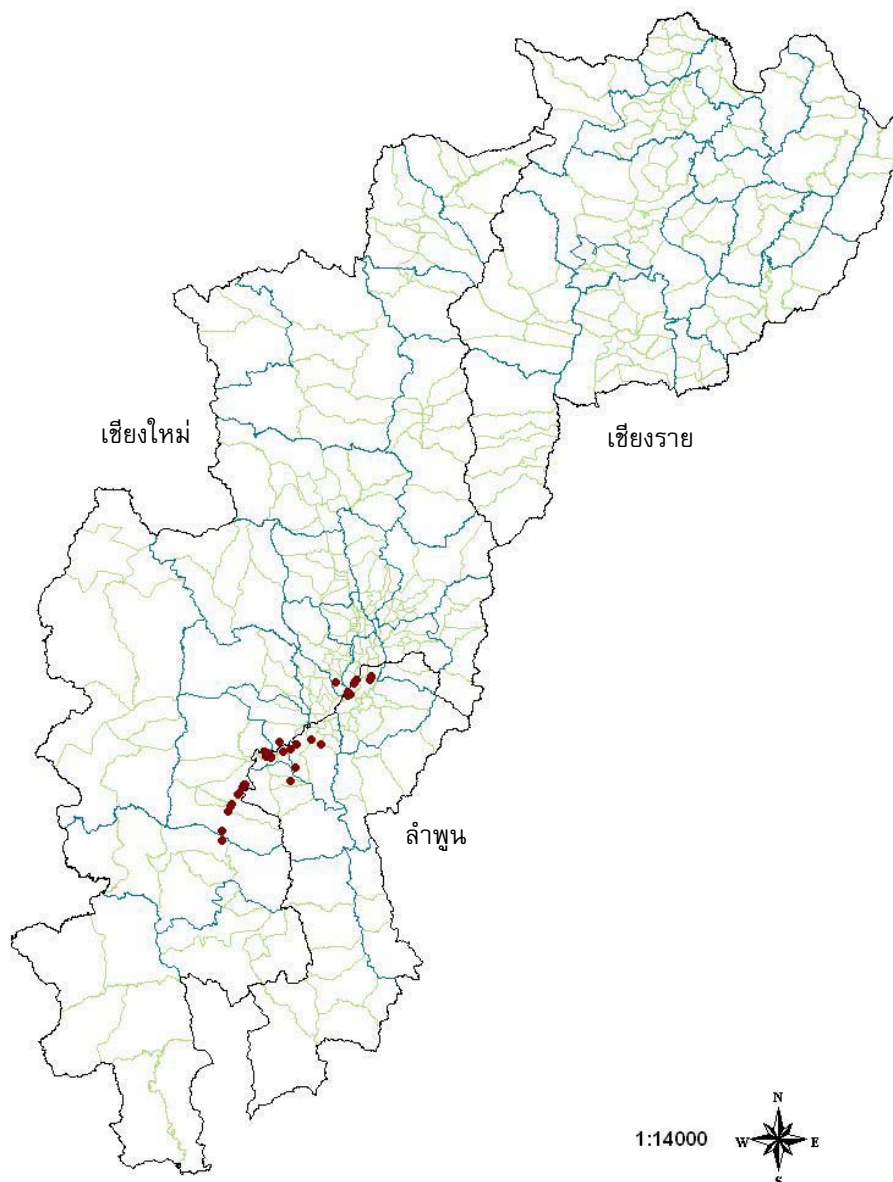

ภาพที่ 3.30 การจัดวางตะกร้าลำไยบนแท่นวาง แล้วนำไปรมซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในห้องรมที่ได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรแล้ว

6.3 ปัญหาการรม

ผลิตผลลำไยที่ผ่านการรม SO_2 ที่ถูกต้อง จะต้องไม่มีสีเหลืองนวล มีความสม่ำเสมอทุกตะกร้า และมีปริมาณการตกค้างของ SO_2 ในเนื้อและผลลำไยไม่เกินค่าควบคุม (MRL: Maximum Residue Limit) ซึ่งจากการทดลองของ ชิง ชิง (1991) อ้างใน พงศ์พันธุ์ (2547) พบว่า การรมที่มีประสิทธิภาพสูงในการยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อรา ควรจะมีปริมาณการตกค้างของ SO_2 ในลำไยทั้งผลไม่เกิน 200-350 ppm พร้อมเสนอค่า MRL ของ SO_2 ในเนื้อลำไยที่ 30 ppm อย่างไรก็ตามประเทศจีนยอมรับค่า MRL ของ SO_2 ในเนื้อลำไยที่ 50 ppm ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการรมนอกจากขนาดห้องรม ปริมาณลำไย ปริมาณกำมะถันที่ใช้ การหมุนเวียนอากาศภายในห้องรม และระยะเวลาการรมแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีก อาทิเช่น พันธุ์ลำไย ความสม่ำเสมอของขนาดผล ความหนาของเปลือก ความสุกแก่ และ

ความชื้นของลำไยขณะเข้ารม บางครั้งจึงพบว่าปริมาณการตกค้างของ SO_2 ในเนื้อและผลลำไยมีความผันแปร และสูงเกินค่าที่กำหนด แม้ว่าจะดำเนินการตามข้อกำหนดทุกข้อแล้วก็ตาม ดังนั้นการรมลำไยด้วย SO_2 ให้ได้ดี ควรมีกระบวนการเก็บเกี่ยว และคัดบรรจุที่ดีด้วย ปัจจุบันโรงรมลำไยที่ผ่านการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรแล้วในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และลำพูน มีจำนวน 39 แห่ง (ภาพที่ 3.31) ซึ่งการรับรองโรงรม มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระเบียบโรงรม SO_2 ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช

ภาพที่ 3.31 ตำแหน่งโรงรมซัลเฟอร์ไดออกไซด์สำหรับลำไยสด ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.ลำพูน
ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 39 แห่ง จนถึง สิงหาคม 2547

โรงรมที่ผ่านการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรทั้งหมด รับซื้อลำไยสดเพื่อส่งขายตลาดต่างประเทศ ทั้ง ประเทศจีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และบางประเทศในทวีปยุโรป มีเพียง 2 แห่งเท่านั้นที่เจ้าของกิจการมีเตาอบลำไยด้วย จึงรับซื้อและขายออกไปทั้งลักษณะผลสดและอบแห้งแล้ว โรงรมมีอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่เปิดรับซื้อลำไยตลอดทั้งปี 2) กลุ่มที่รับซื้อเฉพาะในฤดูกาล และ 3) กลุ่มที่รับซื้อเฉพาะเมื่อมีการสั่งซื้อจากต่างประเทศ สองกลุ่มแรกมีจำนวนเท่ากัน คือกลุ่มละ 15 แห่ง ส่วนกลุ่มที่ 3 มีจำนวน 9 แห่ง โรงรมแต่ละแห่งมีห้องรมตั้งแต่ 2-12 ห้อง มีขนาดบรรจุที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่ 300-600 ตะกร้า/ห้อง (ตะกร้าละ 12.2 กก.) เฉลี่ยที่ 450 ตะกร้า/ห้อง ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อรม SO_2 เฉพาะสินค้าของตนเองเท่านั้น มีเพียง 7 แห่ง (ตารางภาคผนวกที่ 5) ที่ให้บริการรม SO_2 แก่บุคคลอื่น ในราคาตะกร้าละ 3-5 บาท ผู้มารับบริการทั้งหมดเป็นพ่อค้าลำไยสดในประเทศ

7. ยุทธศาสตร์ระบบการผลิตและการตลาดลำไย

7.1 กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์อย่างมีส่วนร่วม

กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์อย่างมีส่วนร่วม เริ่มจาก 1) **การสังเคราะห์ข้อมูลระบบการผลิตลำไย** ทั้งจากข้อมูลทุติยภูมิ และผลการศึกษาในโครงการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระบบการผลิตลำไย 2) **การทบทวนสถานการณ์และมาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไยปี 2545-2547 ของรัฐบาล** (ดังจะได้กล่าวในหัวข้อ 7.3 ต่อไป) จากเอกสารและสื่อต่างๆ เพื่อให้ทราบถึง ที่มาของปัญหา ปัญหา และผลที่เกิดขึ้นจากมาตรการความช่วยเหลือของภาครัฐ 3) **จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ** ภายใต้หัวข้อเรื่อง “มาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไยของรัฐบาล : ปัจจุบันและอนาคต” ทุกเดือนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องกัน 8 ครั้ง นับตั้งแต่กลางพฤศจิกายน 2547 ถึง กลางมิถุนายน 2548 ณ ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย ได้แก่ แกนนำสถาบันเกษตรกร ผู้รู้ ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการ โดยมีเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน หล่อหลอมความแตกต่างให้เกิดเป็นเอกภาพ พร้อมตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับครั้งก่อน สำหรับการประชุมแต่ละครั้ง ได้กำหนดประเด็นสำคัญ ให้ผู้เข้าประชุมได้ระดมความคิดเห็นทางออกทางเลือกของปัญหา โดยมีนักวิชาการร่วมวิเคราะห์และตั้งโจทย์คำถาม พร้อมสรุปสาระสำคัญที่ได้ 4) **การเตรียมการก่อนการประชุมแต่ละครั้ง** ก่อนสิ้นสุดการประชุมแต่ละครั้ง สมาชิกแต่ละกลุ่มจะถูกมอบหมายให้ไปหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อกลับมานำเสนอในที่ประชุมครั้งต่อไป ในส่วนของคณะผู้วิจัยได้เป็นผู้เขียนรายงานการประชุม พร้อมมีการติดตามความเคลื่อนไหวของข้อมูลหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเดือนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะนโยบายด้านการผลิตและการตลาดลำไยของรัฐ จากหลายแหล่งข้อมูล รวมทั้งหาเพิ่มเติมจากกลุ่มเกษตรกร เพื่อจัดเตรียมสำหรับการประชุมครั้งต่อไป ในส่วนของสถาบันเกษตรกร ตัวแทนที่เข้าร่วมประชุมได้นำข้อสรุปหรือประเด็นสำคัญของการประชุมแต่ละครั้งกลับไปเสนอต่อสมาชิก เพื่อให้รับทราบและร่วมแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม และ 5) **การบูรณาการข้อมูลและได้ข้อเสนอแผนการแก้ปัญหาลำไยของเกษตรกรระยะสั้น สำหรับฤดูกาลผลิตปี 2548** จากการประชุมครั้งสุดท้ายในเดือนมิถุนายน ก่อนฤดูกาลเก็บเกี่ยวลำไยจะมาถึง

7.2 ผลที่ได้รับ

กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์อย่างมีส่วนร่วม ที่ดำเนินการโดยสถาบันการศึกษา ด้วยการวางตัวเป็นกลาง ท่ามกลางความเห็นที่หลากหลาย มุ่งมั่นและจริงจังต่อการแก้ปัญหาของเกษตรกร และไม่มีผลประโยชน์ใดๆ จากแผนยุทธศาสตร์ที่กำลังร่วมกันพัฒนาขึ้น จึงได้รับความไว้วางใจจากผู้เข้าประชุม และได้สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันอย่าง

มาก ระหว่างเกษตรกรจากหลากหลายกลุ่ม เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ และผู้เข้าร่วมประชุมอื่น ทำให้เกิดความเชื่อมั่นต่อข้อมูลที่รับ และนำไปสู่การเสนอข้อมูลที่เป็นจริงต่อที่ประชุม สำหรับประเด็นด้านการตลาด เกษตรกรผู้ปลูกลำไยได้สะท้อนความคิดเห็น ผ่านบทเรียนที่ผิดพลาดของมาตรการความช่วยเหลือการตลาดของรัฐในช่วงสามปีที่ผ่านมา ทั้งใช้เพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเกิดการวางแผนการผลิตและการตลาดบนฐานขององค์ความรู้และข้อมูล พร้อมปรับกระบวนการพัฒนากลุ่มให้มีศักยภาพสอดคล้องสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่ไม่เคยนำข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มมาใช้ หรือการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มที่เน้นเฉพาะเพื่อการรับผลประโยชน์ และขาดการเติมองค์ความรู้และข้อมูลใหม่ให้แก่สมาชิก สำหรับงานที่ควรจะได้ดำเนินการต่อไปนั้น คือ การเตรียมความพร้อมของกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับลำไยให้มีศักยภาพเท่าเทียมกัน

จากเป้าหมายการพัฒนายุทธศาสตร์การผลิตและการตลาดลำไยคุณภาพ เพื่อเกษตรกรชาวสวนลำไยในภาคเหนือตอนบน สถาบันเกษตรกรได้ข้อยุติเป็นแผนยุทธศาสตร์การตลาดระยะสั้น สำหรับฤดูกาลผลิตปี 2548 เป็น 2 แนวทาง เมื่อวันที่ **17 มิถุนายน 2548** เพื่อผลักดันให้รัฐบาลไปพิจารณาและกำหนดเป็นนโยบายต่อไป ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสนอโดย องค์การเครือข่ายผู้ปลูกลำไยภาคเหนือ เป็นความร่วมมือของ 3 องค์การ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สถาบันเกษตรกร และ ผู้ประกอบการ โดยให้รัฐเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ **เงินกู้** ปลอดดอกเบี้ยผ่านทาง ธ.ก.ส. วงเงิน 3,000 ล้านบาท แก่สถาบันเกษตรกรเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการรับซื้อผลผลิตลำไยสด (ร่วง) จากเกษตรกรที่เป็นสมาชิก จำนวน 250,000 ตัน และนำไปแปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง (75,000 ตัน) ภายในระยะเวลา 6 เดือน สถาบันเกษตรกรต้องคืนเงินกู้ให้แก่ ธ.ก.ส. ในรูปแบบของเงินสด หากสามารถจำหน่ายผลผลิตลำไยอบแห้งแก่ผู้ประกอบการได้เอง หรือในรูปแบบของผลผลิตลำไยอบแห้งตามมูลค่าของเงินกู้ โดยมาตรการดังกล่าวตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่ว่า ต้องไม่มีผลผลิตลำไยอบแห้งของปีที่ผ่านมา (ปี 2545-2547) เหลืออยู่ ทั้งนี้สถาบันเกษตรกรต้องรับภาระเสี่ยงจากการทำสัญญากู้เงินกับ ธ.ก.ส.

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เสนอโดย สหพันธ์ลำไยไทย มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน ความแตกต่างกันอยู่ที่สถาบันเกษตรกรเป็นเฉพาะผู้รับจ้างแปรรูปอบแห้งลำไยจาก ธ.ก.ส. และส่งคืนผลผลิตลำไยอบแห้งทั้งหมดแก่ ธ.ก.ส. โดยที่ ธ.ก.ส. เป็นผู้จำหน่ายหรือกระจายสินค้าแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งยุทธศาสตร์นี้ มีความคล้ายคลึงกับมาตรการความช่วยเหลือการตลาดลำไยของรัฐ ปี 2547 ที่มีผู้ประกอบการเพียงรายเดียวในการรับซื้อ แปรรูป และจำหน่ายผลผลิตลำไย

สถาบันเกษตรกรได้เป็นผู้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทั้ง 2 แนวทางไปสู่ระดับชาติ โดยมุ่งตรงไปที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หลังจากนำไปพิจารณาแล้ว รัฐได้รับข้อเสนอยุทธศาสตร์ที่ 1 ไปปรับใช้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายความช่วยเหลือการตลาดลำไยในฤดูกาลผลิต ปี 2548 ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) ครั้งที่ 10/2548 (ครั้งที่ 162) เมื่อ **30 มิถุนายน 2548** ณ ทำเนียบรัฐบาล ดังนี้

“เห็นชอบมาตรการบริหารจัดการลำไย ปี 2548 ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์นำเสนอ โดยการกระจายลำไยสดในประเทศ การผลักดันการส่งออกลำไยสด การแปรรูปลำไยแห้ง การแปรรูปลำไยสีทอง และการบริหารจัดการและส่งเสริมการตลาดลำไยในประเทศและต่างประเทศ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์สนับสนุน **เงินกู้** จากกองทุนพัฒนาสหกรณ์ให้แก่ **สหกรณ์** ในการกระจายลำไยสดในประเทศบางส่วน และให้ ธ.ก.ส. และธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ธพว.) ตามหลักเกณฑ์ของธนาคาร เพื่อดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด โดยกองทุนรวมฯ สนับสนุนค่าชดเชยดอกเบี้ยเงินกู้และค่าบริหารจัดการในวงเงินไม่เกิน 500 ล้านบาท ระยะเวลาดำเนินการ กรกฎาคม-กันยายน 2548 ระยะเวลาโครงการ กรกฎาคม 2548-มิถุนายน 2549 และ ให้ ธ.ก.ส. จัดหา **สินเชื่อ** ให้ **สถาบันเกษตรกร** ที่มีศักยภาพ ได้มาตรฐานตามเกณฑ์และ

เงื่อนไขของ ธ.ก.ส. เพื่อรวบรวมผลผลิตลำไยกระจายไปยังจังหวัดปลายทาง และเพื่อผลิตและรวบรวมลำไยอบแห้งจากสมาชิกเพื่อจำหน่ายเอง โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 และกองทุนรวมฯ ชดเชยดอกเบี้ยส่วนเกินให้ตามที่จ่ายจริง ระยะเวลาชดเชยดอกเบี้ยให้ไม่เกิน 1 ปี” (กรมการค้าภายใน, 2548)

7.3 เอกสารประกอบการประชุม

ผู้จัดประชุมได้เตรียมเอกสาร เรื่อง **สถานการณ์และมาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไย ปี 2547 ของรัฐบาล** เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วม ทบทวน และ ตรวจสอบ ที่มาของปัญหา ปัญหา และผลที่เกิดขึ้นจากมาตรการความช่วยเหลือของภาครัฐ ดังนี้

7.3.1 ที่มา

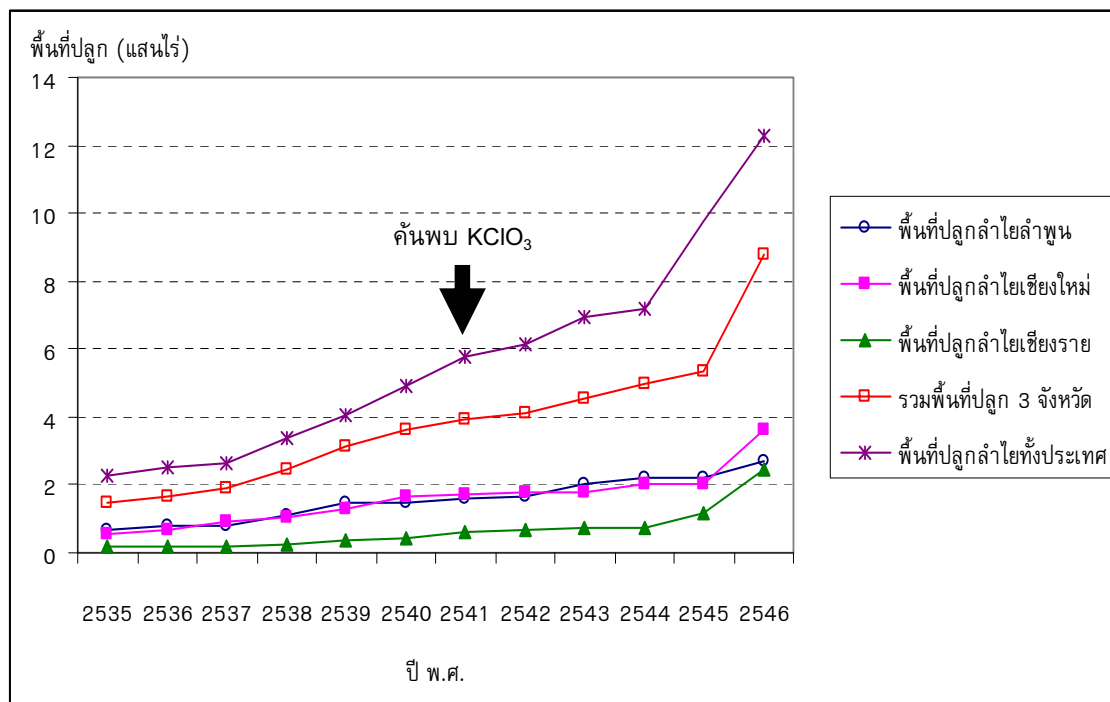
การผลิตลำไยของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตภาคเหนือตอนบนซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกสำคัญ ประสบกับปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำอย่างรุนแรงและต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ชาวสวนลำไยซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นเกษตรกรรายย่อย ได้รับความเดือดร้อน ท้อถอยในอาชีพ เนื่องจากขาดทุนและมีภาระหนี้สินพอกพูน จึงเกิดการรวมตัวกันขึ้นหลายกลุ่มในหลายจังหวัด รวมทั้ง จ.เชียงใหม่ และ จ.ลำพูน พร้อมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลออกมาช่วยเหลือ ฝ่ายรัฐบาลได้พยายามตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าวในหลายแนวทางอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ 3 ปีการผลิตหลังสุด ปี 2545-2547 ได้กำหนดมาตรการช่วยเหลือ พร้อมระบุเจ้าภาพหรือกระทรวงรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน แต่ผลงานถือว่ายังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่เกษตรกรได้เรียกร้องไว้ ประกอบกับปลายปี 2546 ที่ประเทศไทยเริ่มมีข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับจีน ประเทศเป้าหมายหลักเพื่อการส่งออกสินค้าลำไย ทำให้เพิ่มความซับซ้อนของปัญหามากยิ่งขึ้น เอกสารฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมมาตรการแนวทางช่วยเหลือการตลาดลำไยของรัฐบาล โดยเฉพาะปี 2547 ไว้ พร้อมกับบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ทบทวน วิเคราะห์ และหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

7.3.2 สถานการณ์การผลิตและตลาดลำไยในปัจจุบัน

ลำไยเป็นไม้ผลเขตกึ่งร้อน ที่แต่เดิมปลูกได้ผลดีเฉพาะในเขตภาคเหนือตอนบน และมีพฤติกรรม การออกดอกติดผลไม่สม่ำเสมอ ปีเว้นปี ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ เช่น อากาศร้อนและแห้งแล้งจากปรากฏการณ์ เอลนีโญ เมื่อปี 2541 ทำให้ผลผลิตทั้งประเทศลดลงเหลือเพียงร้อยละ 9 (วิทยวัฒน์ และ ไพโรจน์, 2541) ลำไยออกดอกติดผลค่อนข้างมากเฉพาะในปีที่มีอากาศหนาวเย็นติดต่อกันอย่างพอเพียง หลังการค้นพบ *โพแทสเซียมคลอไรด์* สารเคมีที่สามารถชักนำให้ลำไยออกดอกได้โดยไม่ต้องอาศัยความหนาวเย็นของอากาศเมื่อปี 2541 ทำให้เกษตรกร คาดหวังถึงความมั่งคั่งที่จะได้รับ เมื่อเทคโนโลยีการผลิตสามารถเอาชนะอุปสรรคใหญ่หลวงจากธรรมชาติที่อยู่ นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ได้ ทำให้การใช้สารเคมีดังกล่าวขยายตัวไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็วทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ล่าสุด ปี 2547 เฉพาะเกษตรกรใน 3 จังหวัดภาคเหนือตอนบน (จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย และ จ.ลำพูน) พบว่า มีการใช้สารมากกว่า ร้อยละ 60 (ตารางที่ 3.10) การที่พื้นที่ปลูกลำไยทั้งประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทุกปี ตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา (ภาพที่ 3.32) ส่งผลให้ผลผลิตลำไยมีปริมาณมากในตลาด ไม่แปรปรวนแต่กลับสูง ค่อนข้างสม่ำเสมอทุกปี โดยเฉพาะตั้งแต่ปีการผลิต 2543 เป็นต้นมา หลังจาก que เกษตรกรเริ่มมีประสบการณ์และ ความเข้าใจในการใช้สารมากขึ้น การค้นพบโพแทสเซียมคลอไรด์ยังส่งผลให้มีการขยายพื้นที่ปลูกลำไยเพิ่มขึ้นอีกทาง หนึ่ง ทั้งในเขตภาคเหนือตอนบนและภูมิภาคอื่นๆ แม้ว่าขณะนี้ผลผลิตในพื้นที่ปลูกใหม่ยังออกสู่ตลาดไม่เต็มที่

ปัจจุบันพื้นที่การผลิตลำไยในประเทศ ได้ขยายวงกว้างออกไปถึง 68 จังหวัด กรมส่งเสริม การเกษตร (2547ข) ได้ระบุข้อมูลล่าสุด ปี 2546 ว่า ทั้งประเทศมีพื้นที่ปลูกแล้วประมาณ 1.2 ล้านไร่ อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 88.5 ของพื้นที่ปลูกทั้งหมดยังอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด โดยมี จ.เชียงใหม่ จ.ลำพูน และ

จ.เชียงราย อยู่ในลำดับแรกสุด นอกจากนั้นลำไยถูกจัดให้เป็นพืชส่งออกสำคัญของประเทศ เนื่องจากผลผลิตส่วนใหญ่ที่ได้ถูกส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศกว่า 70 ประเทศอย่างต่อเนื่อง (สถาบันอาหาร, 2547) ทั้งที่เป็น ลำไยสด/แช่แข็ง ลำไยแห้ง และลำไยบรรจุภาชนะอัดลม (ตารางที่ 3.44) (ศูนย์บริหารจัดการลำไยปี 2548, 2548) กรณีตัวอย่าง ปี 2540 ซึ่งนับเป็นโอกาสทองของลำไยไทยปีหนึ่ง ที่การส่งออกมีมูลค่ารวมถึง 5,030.7 ล้านบาท มีประเทศจีน (รวมทั้งที่ส่งผ่านฮ่องกง) เป็นตลาดปลายทางที่สำคัญ กล่าวคือ มีมูลค่าสูงถึงประมาณร้อยละ 65 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมด แยกสินค้าที่ส่งออกไปจีนเป็น **ลำไยสด** และ **ลำไยแห้ง** ปริมาณ 6.4 และ 3.6 หมื่นตัน ตามลำดับ (ภาณุ, 2541) ตัวเลขปริมาณการส่งออกต่างประเทศยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะลำไยแห้งซึ่งมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ หากเริ่มนับตั้งแต่ ปี 2536 เป็นต้นมา เนื่องจากเทคโนโลยีการอบแห้งของเกษตรกรได้รับการพัฒนาดีขึ้น อย่างไรก็ดีตาม ในปี 2545 และ 2546 ตัวเลขมูลค่าการส่งออกรวมกลับหดตัวลงมาเหลือเพียง 3,725.7 และ 4,725.6 ล้านบาท ตามลำดับเท่านั้น (สถาบันอาหาร, 2547) สำหรับลำไยแห้งที่ผู้บริโภคในประเทศจีนต้องการเป็นลำไยอบแห้งทั้งเปลือก เดิมฮ่องกงเป็นผู้ค้าที่สำคัญของประเทศไทย ทำหน้าที่นำเข้าแล้วส่งออกต่อไปยังประเทศจีน แต่หลังปี 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยต้องทำการค้าโดยตรงกับจีนแผ่นดินใหญ่มากขึ้นเมื่อแม่น้ำโขงกลายเป็นช่องทางคมนาคมใหม่ (พันธุ์ศักดิ์, ติดต่อบริษัท) กล่าวกันว่าทำให้สินค้าลำไยมีมูลค่าลดลง ตลาดมีอุปสรรคและข้อขัดข้องเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะหลัง 1 ตุลาคม 2546 เมื่อประเทศไทยกับจีนมีข้อตกลงการยกเว้นภาษีนำเข้าสินค้าผักและผลไม้ระหว่างกันขึ้น เนื่องจากต้องใช้ข้อปฏิบัติที่เป็นไปตามแนวทางขององค์การการค้าโลก ว่าด้วยกฎระเบียบทางด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (WTO/SPS agreement)

ภาพที่ 3.32 พื้นที่การผลิตลำไยตั้งแต่ปี 2535-2546 และการค้นพบสารโพแทสเซียมคลอเรต สารชักนำการออกดอกของลำไย

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร (2547กข)

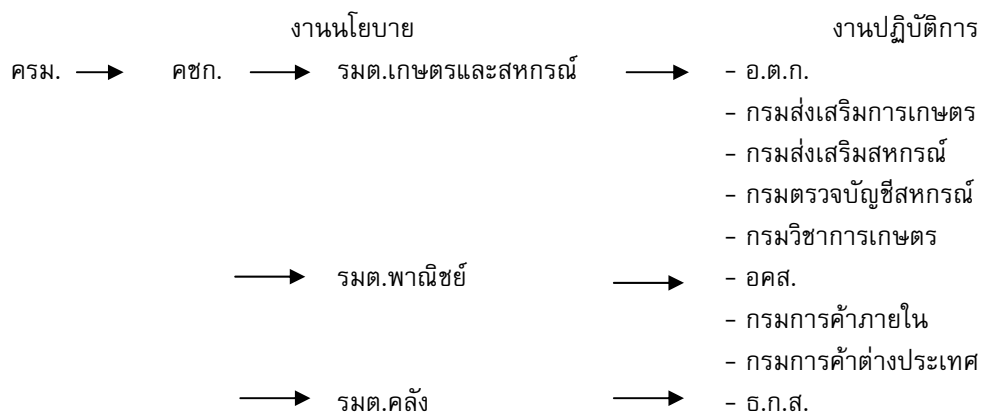
ตารางที่ 3.44 ปริมาณ และมูลค่าการส่งออกรายเดือน ปี 2547-2548 ของลำไยสด/แช่แข็ง ลำไยแห้ง และลำไยบรรจุภาชนะอัดลม

		ลำไยสด/แช่แข็ง				ลำไยแห้ง				ลำไยบรรจุภาชนะอัดลม			
		ปี 2547		ปี 2548		ปี 2547		ปี 2548		ปี 2547		ปี 2548	
เดือน	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	
ม.ค.	7,987	146.76	12,832	228.24	3,734	143.04	3,862	83.97	1,091	38.07	1,358	45.10	
ก.พ.	7,006	130.40	10,038	180.73	2,917	70.13	751	23.22	514	20.26	463	16.19	
มี.ค.	10,340	205.06	12,624	191.58	764	19.81	1,417	63.19	523	20.17	594	19.80	
เม.ย.	7,737	221.36	12,928	189.60	3,645	68.38	1,106	40.06	457	17.87	430	14.75	
พ.ค.	2,738	62.78	4,877	78.29	5,969	98.67	1,297	39.38	425	16.10	257	10.05	
มิ.ย.	7,386	153.37			3,137	47.53			580	21.07			
ก.ค.	28,076	480.96			6,127	119.06			719	26.71			
ส.ค.	20,598	345.46			14,231	370.10			1,855	64.42			
ก.ย.	3,370	58.51			12,744	245.93			1,606	57.23			
ต.ค.	3,977	74.22			5,057	99.96			1,080	36.90			
พ.ย.	5,760	105.95			6,824	122.48			1,041	34.02			
ธ.ค.	11,188	208.40			6,414	135.90			1,429	50.48			
รวม	116,188	2,193.23	55,299	868.44	71,563	1,540.99	8,433	249.82	11,320	403.30	3,102	105.89	
ที่มา: ศูนย์บริหารจัดการลำไยปี 2548, 2548													

ที่มา: ศูนย์บริหารจัดการลำไยปี 2548, 2548

7.3.3 การแก้ปัญหาลำไย

การแก้ปัญหาลำไยนับเป็นการลงทุนทั้งเวลา สติปัญญา งบประมาณ และทรัพยากรมนุษย์ ทั้งจากภาครัฐ เอกชน และ เกษตรกร ที่สูงยิ่งพีชหนึ่ง ขณะที่ผลตอบแทนที่นับเป็นความสำเร็จนั้นอยู่ในขั้นต่ำ ภาครัฐได้ใช้วิธีการแก้ปัญหาในลักษณะที่ใช้การตัดสินใจจากเบื้องบน ผ่านคณะกรรมการ นโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) ลงสู่กระทรวง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กระทรวงพาณิชย์, กระทรวงการคลัง) กรม (กรมส่งเสริมการเกษตร, กรมส่งเสริมสหกรณ์, กรมการค้าภายใน) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร: อ.ต.ก.; องค์การคลังสินค้า: อคส.; ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์: ธ.ก.ส.) และหน่วยงานปฏิบัติการระดับจังหวัดตามลำดับเป็นผู้ดำเนินการ (ภาพที่ 3.33) โดยกำหนดให้เกษตรกรเป็นเพียงเป้าหมายปลายทาง เพื่อรับการสงเคราะห์ช่วยเหลือ แทนการเล็งเห็นว่าลำไยเป็นปัญหาโดยรวมของประเทศ ที่ผูกพันกับความอยู่รอดของเกษตรกร รายย่อยกว่า 1.7 แสนครัวเรือน ในสามจังหวัดภาคเหนือตอนบน หรือ กว่า 2.7 แสนครัวเรือนของทั้งประเทศ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2547ข) ที่ต้องอาศัยแนวร่วมจากทั้งภาครัฐ เอกชน และ ชาวสวนลำไย ประสานความร่วมมือกัน แก้ไข อย่างไรก็ตามปัญหาส่วนหนึ่งก็มาจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ที่ยังมีความหลากหลายในระดับความรู้ ความซื่อสัตย์ ความมั่นคงจริงจังต่อการแก้ปัญหา ความเข้มแข็งของกลุ่ม และความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร ขณะที่ภาคเอกชนยังต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด กับทั้งภาครัฐ เกษตรกร และ อุปสรรคทางการค้ากับต่างประเทศ มากกว่าที่จะมีเวลามาร่วมแก้ปัญหาของประเทศอย่างเป็นเอกภาพ

ภาพที่ 3.33 โครงสร้างการบริหารจัดการปัญหาลำไยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปี 2545-2548

7.3.4 การคาดการณ์ผลผลิตลำไย ปี 2547

ภาครัฐกล่าวถึงการที่ลำไยมีราคาตกต่ำอย่างต่อเนื่องในหลายปีที่ผ่านมา มีสาเหตุมาจากผลผลิตล้นตลาดในประเทศ ขณะที่ความต้องการเริ่มทรงตัว ทั้งๆ ที่ลำไยถูกจัดเป็นพืชส่งออกมาโดยตลอด และได้ส่งออกเป็นหลักติดต่อกันมานานกว่า 10 ปีแล้ว (ภาณุ, 2541) ข้อมูลลำไยสดถูกระบุว่า มีสัดส่วนการส่งออกสูงสุดถึง ร้อยละ 39 ของผลไม้สดที่ส่งออกทั้งหมด (นิรนาม, 2547ก) และมีการกะประมาณว่า กว่าร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมดถูกส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ (พิรศิษฐ์, 2547) ขณะที่ปริมาณการบริโภคภายในประเทศมีเพียง ร้อยละ 3.3 ของผลผลิตสดทั้งหมดเท่านั้น (สุทธิณี และคณะ, 2547) สำหรับมาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐที่ผ่านมา มักอ้างอิงจากปริมาณผลผลิตลำไยที่คาดว่าจะออกมาสู่ตลาดภายในประเทศในแต่ละปี สำหรับวิธีการคาดการณ์นั้น ใช้ข้อมูล

ความเห็นที่มาจากเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรในแหล่งผลิตลำไยของแต่ละจังหวัด เช่น กรณีปีการผลิต 2547 สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6 เป็นผู้รับผิดชอบจัดการประชุมคาดการณ์ผลผลิตลำไย (เฉพาะภาคเหนือ) ขึ้น เมื่อ 26 เมษายน 2547 ณ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์ จ.เชียงใหม่ ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากแต่ละจังหวัดในภาคเหนือ ผลการประชุมได้ข้อยุติว่าผลผลิตลำไยของภาคเหนือ 13 จังหวัด ที่จะออกสู่ตลาด มีประมาณ 5.0 แสนตัน จากพื้นที่ปลูกทั้งหมดประมาณ 6.2 แสนไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 811 กก./ไร่ จังหวัดที่คาดว่าจะมีปริมาณผลผลิตลำไยมากที่สุด และผลผลิตต่อไร่สูงสุด คือ จ.เชียงใหม่ และ จ.ลำพูน ปริมาณ 1.76 และ 1.71 แสนตัน ตามลำดับ (ตารางที่ 3.45) .

ตารางที่ 3.45 การคาดการณ์ปริมาณผลผลิตลำไยของภาคเหนือ 13 จังหวัด ปี 2547

จังหวัด	พื้นที่ให้ผลผลิตแล้ว (1,000 ไร่)	ผลผลิต (1,000 ตัน)	ผลผลิต/ไร่ (กก.)
1. เชียงใหม่	204.690	176.033	860
2. ลำพูน	198.621	171.211	862
3. เชียงราย	77.379	54.165	700
4. พะเยา	34.267	23.680	691
5. ลำปาง	24.301	18.663	768
6. น่าน	20.889	17.756	850
7. ตาก	20.427	16.546	810
8.แพร่	11.536	7.325	635
9. พิจิตรโลก	8.351	6.205	743
10. กำแพงเพชร	8.247	3.315	402
11. สุโขทัย	4.222	2.892	685
12. อุตรดิตถ์	3.928	2.522	642
13. แม่ฮ่องสอน	0.967	0.696	720
รวม	617.825	501.010	811

ที่มา : การประชุมคาดการณ์ผลผลิตลิ้นจี่ และลำไย ปี 2547 (26 เมษายน 2547)

นอกจากนั้นในปีการผลิต 2548 ได้มีการคาดการณ์โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในเบื้องต้น อกกว่า ผลผลิตลำไยทั่วประเทศอาจมีถึง 7 แสนตัน (นสพ.เดลินิวส์, 26 สิงหาคม 2547) มาตรการที่กำลังจะเกิดขึ้นตามมาก็คือ การเสนอให้ลดพื้นที่ปลูกลำไย และหาพืชอื่นมาปลูกทดแทน จะเห็นได้ว่า **ข้อมูล** เหล่านี้มีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบายของผู้ที่มีอำนาจในบ้านเมือง แต่ในทางกลับกันข้อมูลประมาณการผลผลิตที่ผ่านมา นั้น เข้าใจว่ายังไม่ได้รับการประเมินอย่างจริงจัง เพื่อตรวจสอบถึงความถูกต้องแม่นยำ และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพียงแต่ได้รับคำยืนยันจากผู้ที่เกี่ยวข้องทางวาจาว่าถูกต้องแล้ว

กรณีข้อมูลประมาณการลำไยสดในฤดูกาล 234,000 ตัน ของปี 2545 ที่ผ่านมา (ตารางที่ 3.46) เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง ที่ถูกเกษตรกรร้องเรียนว่าสูงกว่าความเป็นจริง (นสพ.ไทยโพสต์, 14 ธันวาคม 2545) ข้อมูลคาดการณ์ที่ผิดจะทำให้การดำเนินการต่างๆ คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง และสร้างความเสียหายให้กับเกษตรกร แหล่งข้อมูลระบุว่าหน้าที่การคาดการณ์ผลผลิตลำไยของ **กรมส่งเสริมการเกษตร** ในปัจจุบัน กำลังจะถูกส่งมอบให้กับ **องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)** เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการต่อไปในครั้งหน้า หรือปีการผลิต 2548

(ที่ประชุมการสัมมนา เรื่อง การพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยเพื่อการส่งออกในเขตจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่, 2547) ทำให้มองเห็นว่าปัญหาหลายอย่างกำลังจะเกิดขึ้นกับผู้รับผิดชอบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขความพร้อมขององค์กร การรับรู้ภารกิจอย่างทันการณ์ การเห็นถึงความสำคัญของข้อมูล และทักษะของผู้ปฏิบัติงานใหม่บางส่วน พันธกิจนี้หากเป็นจริง อบต. จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมแต่เนิ่นๆ ตั้งแต่ขณะนี้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้กับบุคลากร มีการถ่ายทอดประสบการณ์จากกรมส่งเสริมการเกษตร พัฒนาวีธีการและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ พร้อมกับสร้างแนวร่วมการทำงาน กับสถาบันการศึกษาระดับสูงในจังหวัดที่ตั้งหรือใกล้เคียง นอกจากนั้นควรจะมีการตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูลในอดีต พร้อมทบทวนวิธีที่ใช้ประมาณการที่ผ่านมา เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ความเห็นของผู้ค้าลำไยรายสำคัญในประเทศ มาเป็นข้อมูลอ้างอิงหลัก และผลักดันให้มีการนำข้อมูลที่ถูกต้องมาใช้ประโยชน์ตามความมุ่งหมายอย่างจริงจัง

7.3.5 มาตรการความช่วยเหลือการตลาดลำไย ปี 2547 ของรัฐบาล

ก่อนที่จะมาเป็น มาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไยของเกษตรกร ปี 2547 รัฐบาลโดย คชก. ได้มีโครงการที่คล้ายกันนี้มาก่อนแล้ว ตั้งแต่ปี 2543, 2545 และ 2546 รวมทั้งได้มอบหมายให้ 2 กระทรวงหลักร่วมกันแก้ปัญหา ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ มี อคส. เป็นคณะทำงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มี อ.ต.ก. เป็นคณะทำงาน (ภาพที่ 3.33) กระทรวงพาณิชย์ได้นำมาตรการแทรกแซงราคาพืชผลทางการเกษตรมาใช้ ร่วมกับอื่นๆ อีกหลายมาตรการ แต่ที่แตกต่างกับล่าสุดปี 2547 อย่างชัดเจนคือ เดิมเคยใช้วิธี **รับจำนำลำไยอบแห้ง** ทั้งในปีการผลิต 2543, 2545 และ 2546 สำหรับราคาลำไยอบแห้ง งบประมาณที่ใช้ รวมทั้งรายละเอียดอื่นใน 2 ปีหลังสุดได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.45 จากมาตรการดังกล่าว ยังขยายผลไปเป็นความช่วยเหลือสู่เกษตรกรรายย่อย ในรูปของสินเชื่อเพื่อซื้อเตาอบลำไยรายละไม่เกิน 50,000 บาท มูลค่า 4,000 ล้านบาท (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดลำพูน, 2547) แต่มาตรการดังกล่าวทั้งหมดกลับไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะถูกร้องเรียนตามมามีปัญหาการทุจริตเกิดขึ้นมากมาย (นสพ.ไทยรัฐ, 9 กรกฎาคม 2547) และถูกชี้ว่าผลประโยชน์ที่ผู้เรียกร้อง ซึ่งหมายถึงเกษตรกรผู้ปลูกลำไยรายย่อยควรจะได้รับนั้น ตกไปอยู่ในมือของกลุ่มผลประโยชน์เพียงกลุ่มเดียว เหตุการณ์ดังกล่าว ได้มีส่วนผลักดันให้เกิดการรวมตัวกันขององค์กรและสถาบันเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในภาคเหนือกว่า 100 กลุ่ม ขึ้นเป็น “กลุ่มองค์กรเครือข่ายผู้ปลูกและผลิตลำไยภาคเหนือ” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะต่อสู้เพื่อให้เกษตรกรได้เข้าไปมีส่วนร่วม ในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหามาตรฐานลำไย และเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกรให้เป็นเอกภาพ รวมทั้งเชื่อมโยงกับเครือข่ายพันธมิตรเกษตรกรทั่วโลก ซึ่งในช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา เครือข่ายฯ ได้ทุ่มเทเวลาสติปัญญา และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอย่างจริงจัง แต่ก็ไม่บรรลุผล การผลิตปี 2547 รัฐบาลโดย คชก. ก็ยังใช้วิธีเดิมที่ไม่มีเกษตรกรเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งระดับนโยบายและภาคปฏิบัติ แต่ได้เปลี่ยนแปลงหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการแก้ปัญหา จากเดิม 2 กระทรวงเหลือเพียงหนึ่งเดียว คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในส่วนของกระทรวงนี้ยังได้มอบหมายให้ อ.ต.ก. ที่เคยรับผิดชอบในช่วงปีการผลิต 2545-2546 ให้ดำเนินการต่อเนื่องในปี 2547 เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดค่าของลำไย และผูกโยงไปถึงลำไยอบแห้งเก่าปี 2545 และ 2546 ที่ยังคงค้างในคลังสินค้า รวมกว่า 82,000 ตัน ที่เริ่มเสื่อมคุณภาพด้วย แต่ในที่สุดก็เหมือนกับที่เกษตรกรหวาดระแวงไว้ การแก้ปัญหาดังกล่าวยังไม่บรรลุผลเช่นเดิม แต่กลับไปตอกย้ำอคติของเกษตรกรที่มีต่อภาครัฐมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 3.46 มาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไย และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในปีการผลิต 2545-2547

รายการข้อมูล	ปีการผลิต (พ.ศ.)		
	ปี 2545	ปี 2546	ปี 2547
กระทรวง	พาณิชย์/เกษตรฯ	พาณิชย์/เกษตรฯ	เกษตรฯ
หน่วยงานที่รับผิดชอบ	อคส./อ.ต.ก.	อคส./อ.ต.ก.	อ.ต.ก.
มาตรการสำคัญ	รับจำนำลำไยอบแห้ง	รับจำนำลำไยอบแห้ง ¹	รับซื้อลำไยสด
ราคาลำไย (บาท/กก.)	AA=72 บาท (แห้ง) A=54 บาท B=36 บาท	AA=72 บาท (แห้ง) A=54 บาท B=36 บาท	AA=15 บาท(สด) A=10 บาท B=5 บาท
ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางลำไย อบแห้ง (ซม.)	AA=2.5 ขึ้นไป A=2.2-2.4 B=1.9-2.1	AA=2.51 ขึ้นไป A=2.21-2.50 ขึ้นไป B=1.90-2.20 ขึ้นไป	-
ระยะเวลารับจำนำ/รับซื้อ พื้นที่เป้าหมาย (จังหวัด)	16 ก.ค.- ธ.ค. 2545 20	15 ก.ค.- ธ.ค. 2546 2 (เชียงใหม่-ลำพูน)	ก.ค.-ก.ย. 2547 ไม่มีข้อมูล
วงเงินให้เกษตรกรจำนำ (บาท/ราย)	250,000	250,000	-
ปริมาณรับจำนำ (ตัน)			
- เป้าหมาย (อคส./อ.ต.ก.)	20,000/20,000	4,000/4,000 ²	ไม่มีการรับจำนำ
- รับจำนำจริง	36,581/20,059	ไม่มีข้อมูล/4,000	
งบประมาณ (ล้านบาท)	989.5	1,102.5	4,330
- กระจายผลผลิตสด	450.0	600	185
- ซื้อลำไยสดไปอบ/ซื้อสด	450.0	450	3,945
- กู้ซื้อเตาอบลำไย	80.0 ³	-	-
- ส่งเสริมการจำหน่าย/บริโภค	-	-	20
- ส่งเสริมการแปรรูป	-	22.5	200
- สร้างความเชื่อมั่นในสินค้า	9.5	30.0	-
ประมาณการลำไยสดในฤดู (ตัน)	234,000.0	396,668	544,000
ปริมาณลำไยที่รัฐเข้าแทรกแซง			
- เป้าหมาย (ตัน)	40,000 (แห้ง) ⁴	8,000 (แห้ง)	260,000(สด) 100,000(แห้ง)
- ได้ดำเนินการไป (ตัน)	56,063 (แห้ง) ⁵	26,000 (แห้ง)	ยังไม่มีข้อมูล
บริษัทเอกชนสำคัญที่เกี่ยวข้อง	ซีเตอ (ซื้อลำไยอบแห้ง)	บ.โอโกริโปรดักส์/บ.ที แอนด์ทีอินเตอร์ชิปปิง (ซื้อลำไยอบแห้ง)	บ.ปอเฮง (รับจ้าง อบแห้ง) บ.สุพรรณ รอยัลฯ (ซื้อลำไยอบแห้ง)

¹ มีการรับรองการเป็นเกษตรกรผู้ปลูกลำไย² รับจำนำเฉพาะลำไยในฤดูกาลเท่านั้น³ ให้ผ่อนชำระคืนไม่เกิน 4 ปี จำนวน 1,600 เตา โดยแบ่งให้เกษตรกร 40 ล้านบาท สถาบันเกษตรกร 40 ล้านบาท⁴ อบแห้งทั้งเปลือก ความชื้นไม่เกินร้อยละ 13.5⁵ เป็นลำไยที่เหลือจริงและจำหน่ายให้บริษัทเอกชนไปแล้ว

สำหรับมาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไยปี 2547 เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 22 มิถุนายน 2547 ซึ่งเห็นชอบตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (โดย คชก.) เสนอมาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไยแบบ เบ็ดเสร็จ 5 แนวทาง ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้คาดการณ์ว่า ปีการผลิต 2547 นี้ จะมีปริมาณผลผลิตลำไยทั้ง ประเทศออกสู่ตลาดมากถึง 544,000 ตัน จึงตั้งงบประมาณในการแก้ไขปัญหาลำไยทั้งสิ้น 4,330 ล้านบาท (ตาราง ที่ 3.46) แบ่งย่อยเป็น 3 รายการ ได้แก่ 1) งบประมาณการกระจายผลผลิตไปสู่ผู้บริโภคทั่วประเทศ 185 ล้านบาท 2) แปรรูปลำไยกระป๋อง 200 ล้านบาท และ 3) แปรรูปลำไยอบแห้ง 3,945 ล้านบาท (นสพ.ผู้จัดการรายวัน, 24 มิถุนายน 2547) มาตรการหรือแนวทางดังกล่าวประกอบด้วย

1. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดย อ.ต.ก. เป็นผู้ **รับซื้อลำไยสด** โดยตรงจากเกษตรกรมาอบแห้ง จำนวน 260,000 ตัน และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการ หรือองค์กรเกษตรกรยื่นประมูลลำไยไปอบแห้ง รัฐจะเป็นฝ่าย จ่ายค่าจ้างอบแห้ง สำหรับราคาซื้อลำไยสดจากเกษตรกรที่กำหนดไว้คือ เกรด AA=15 บาท A=10 บาท และ B=5 บาท

2. **การกระจายผลผลิตลำไย** โดยให้กรมส่งเสริมสหกรณ์รับซื้อลำไยสด จำนวน 20,000 ตัน แล้ว นำไปจำหน่ายต่อให้ผู้บริโภคนอกพื้นที่การผลิต โดยแบ่งงานให้

- กลุ่มสหกรณ์การเกษตรต่างๆ ใน 64 จังหวัด ดำเนินการ จำนวน 10,000 ตัน
- สำนักงานเกษตรจังหวัด-อำเภอ-ตำบล และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ดำเนินการ จำนวน

10,000 ตัน

3. **การแปรรูปลำไยกระป๋อง** โดยให้สถาบันเกษตรกรในภาคเหนือรับซื้อลำไยสดมาแปรรูปเป็น ลำไยกระป๋อง 10,000 ตัน และสถาบันเอกชนอีก 10,000 ตัน รวมเป็น 20,000 ตัน (ผลิตเป็นลำไยกระป๋องขนาด 500 กรัม/กระป๋อง ตามเป้าหมายจะเป็นตัวเลขที่ 40 ล้านกระป๋อง)

4. ลำไยสดที่เหลือ จำนวน 244,000 ตัน **ให้เป็นการซื้อขายในตลาดปกติและการส่งออก**

5. ส่งเสริมการบริโภคภายในประเทศและต่างประเทศ โดยการจัดงานเทศกาลและรณรงค์การ บริโภคลำไยทั้งในและต่างประเทศ การแจกชิมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

สำหรับผู้รับจ้างอบแห้งลำไยปี 2547 วงเงิน 3,945 บาท ซึ่งบริษัท ปอเฮง อินเตอร์เทรด จำกัด ชนะ การประกวดราคา มีเงื่อนไขที่สำคัญได้แก่ 1) เงินประกัน ร้อยละ 15 ของยอดจัดซื้อเป็นเงินประมาณ 400 ล้านบาท 2) ตั้งจุดรับซื้อลำไยสดประมาณ 50 จุดได้ทันที 3) รับซื้อลำไยสด 6 หมื่นตัน นำมาอบแห้งให้เหลือ 1.2 หมื่นตัน โดยที่ อ.ต.ก. จะเป็นผู้จำหน่ายเอง แต่ในกรณีที่ อ.ต.ก. ไม่สามารถจำหน่ายลำไยอบแห้งได้ ทางบริษัทจะต้องซื้อลำไย ทั้งในราคาที่ประกันไว้ คือ เกรด AA ราคา 51 บาท/กก. (นสพ.กรุงเทพธุรกิจ, 14 กรกฎาคม 2547)

7.3.6 ข้อคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ต่อมาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไยปี 2547 ของรัฐบาล

ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาผลผลิตลำไยปี 2547 ไว้ 4 แนวทาง พร้อมเงื่อนไขบางประการนั้น กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยภาคเหนือได้แสดงความคิดเห็นต่อมาตรการดังกล่าว โดยอิงประสบการณ์จากหลายปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี 2543 ที่มีโครงการรับจำนำลำไยอบแห้ง โดย อ.ต.ก. (องค์การ ตลาดเพื่อเกษตรกร, 2547) แสดงไว้ในตารางที่ 3.47 โดยเฉพาะแนวทางการแปรรูปลำไยสดเป็นลำไยอบแห้งว่า หากพิจารณาตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องมีเตาอบไม่น้อยกว่า 5,000 เต้า เปิดจุดรับซื้อผลผลิตอำเภอ ละไม่ต่ำกว่า 3 จุด ต้องรับซื้อผลผลิตลำไยจากภาครัฐ ร้อยละ 30 และต้องประกันราคาลิ้นค้า ร้อยละ 15 ของมูลค่า ผลผลิตที่รับซื้อ (นสพ.กรุงเทพธุรกิจ, 9 กรกฎาคม 2547) เป็นการปิดโอกาสสถาบันเกษตรกร และถือว่าเป็นการเอื้อ ประโยชน์แก่กลุ่มทุนใหญ่ ซึ่งได้เข้ามาดำเนินธุรกิจกับภาครัฐอย่างต่อเนื่อง (หจก. ซีเตอ ซีล่อ ลำไยอบแห้งตากค้างปี

2545 และ บริษัท ปอเฮง อินเตอร์เทรด จำกัด ในเครือ ซีพี รับอบแห้งลำไยปี 2547) และไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกรที่เป็นทั้งเจ้าของผลผลิตและเตาอบลำไย

ตารางที่ 3.47 ปัญหาและอุปสรรคของมาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไยปี 2547 ของรัฐบาล

มาตรการ	ปัญหาและอุปสรรค
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไยแบบเบ็ดเสร็จ 4 แนวทาง 	<ul style="list-style-type: none"> ● สถาบันเกษตรกรไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย บริหาร ติดตามผล ประเมิน ปรับแผน และแก้ไขสถานการณ์ ● ด้านการตลาด รัฐไม่มีการวางแผนแก้ไขอย่างเด่นชัดและต่อเนื่อง ● รัฐไม่มีข้อมูลข่าวสาร ด้านการผลิตและการตลาดลำไย ที่ถูกต้องชัดเจนสู่สาธารณะ ● ระเบียบข้อปฏิบัติและเงื่อนไขของราชการ มีความยุ่งยาก ลำบาก ก่อให้เกิดการทุจริต พฤติกรรมส่อเจตนาไม่โปร่งใส ขาดการตรวจสอบ
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรการรับซื้อลำไยสด เพื่อนำไปอบแห้งพร้อมเงื่อนไข 	<ul style="list-style-type: none"> ● เงื่อนไขไม่เปิดโอกาสให้สถาบันเกษตรกรเข้าแข่งขันกับเอกชน ในการรับแปรรูปลำไยสดเป็นลำไยอบแห้ง แต่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มทุนใหญ่ ● ลำไยอบแห้งตกค้างปี 2545 และ 2546 ที่ยังอยู่ในคลังสินค้า จุดให้ลำไยสด/แห้ง ปี 2547 มีราคาตกต่ำ ● เกษตรกรหมดทางเลือกแปรรูปลำไยอบแห้งเองเพื่อนำมาจำหน่ายกับรัฐ ● การแทรกแซงราคาของรัฐ ลำไยไม่ทันต่อฤดูกาลผลิต เหมือนที่ผ่านมา ● กลไกการแทรกแซงราคามีปัญหา และไม่สามารถควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความโปร่งใส ● จุดรับซื้อมีน้อย ไม่พอเพียง ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรที่นำมาขายได้รับความเสียหาย ● เงื่อนไขที่กำหนดรับซื้อลำไยสดจากเกษตรกร ปริมาณต่อรายต่ำ ● เกษตรกรได้ค่าจ้างอบลำไยจากเอกชนในราคาต่ำและได้รับซ้ำ
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรการกระจายผลผลิตลำไย 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง ● ไม่มีตลาดที่ชัดเจน ● มีข้อจำกัดที่ลำไยสดเน่าเสียง่าย สามารถเก็บรักษาได้เพียง 6-12 ชั่วโมงเท่านั้น ● ผลผลิตของเกษตรกรถูกกดราคา
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรการแปรรูปทำลำไยกระป๋อง 	<ul style="list-style-type: none"> ● รัฐขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปที่ทันสมัยให้เกษตรกร ● ไม่มีตลาดของผลิตภัณฑ์ลำไยแปรรูปที่ชัดเจนให้เกษตรกร ● เงื่อนไขการตั้งโรงงานแปรรูปที่ต้องมีมาตรฐานสูง เป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงาน โดยกลุ่มเกษตรกรซึ่งยังขาดประสบการณ์ ● กลุ่มเกษตรกรขาดเงินทุนหมุนเวียนสำหรับกิจกรรมการแปรรูป ● เกษตรกรต้องแบกรับภาระความเสี่ยง ทั้งต้นทุนการผลิต ดอกเบี้ย มาตรฐานสินค้า รวมทั้งตลาด

ที่มา: หนังสือรายงานขององค์กรเครือข่ายผู้ปลูกและผลิตลำไยภาคเหนือ ถึงกรมการปกครองวุฒิสภา ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2547 รวมทั้งจากแหล่งข้อมูลอื่น

นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรฯ ยังเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อป้องกันมิให้เกิดการทุจริตซ้ำซาก จากมาตรการดังกล่าวหลายประการ อาทิ เช่น รัฐควรนำงบประมาณที่ได้มาสนับสนุนเป็นเงินทุนแก่การบริหาร ส่วนจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน ไปกระจายให้แก่เกษตรกรที่มีเตาอบ เพื่อนำไปรับซื้อลำไยสด แปรูปอบแห้ง จำนวน 100,000 บาท/เตา จังหวัดละ 10,000 เตา จะสามารถกระจายรายได้ และสร้างความเป็นธรรมให้แก่เกษตรกร ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากการแก้ปัญหาด้วยวิธีดังกล่าว

อีกแนวทางหนึ่งคือ การแปรรูปเป็นลำไยกระป๋อง โดยรัฐให้การสนับสนุนเครื่องอัดกระป๋อง จำนวน 100 เครื่อง ราคาเครื่องละ 270,000 บาท ค่าก่อสร้างโรงเรือนแห้งละ 25,000 บาท ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมแห้ง ละ 23,000 บาท (นสพ.ไทยรัฐ, 9 กรกฎาคม 2547) จากเดิมตั้งเป้าไว้ 200 กลุ่ม (เฉพาะที่ จ.เชียงใหม่ 120 จุด และ จ.ลำพูน 80 จุด) แต่มีกลุ่มเกษตรกรสมัครเข้าร่วมเพียง 100 กลุ่ม เพราะมีอุปสรรคที่เงื่อนไข ดังนั้นในวันที่ 28 มิถุนายน 2547 จ.ลำพูน มีสถาบันเกษตรกรที่แจ้งความจำนงค์ขอรับการสนับสนุนอุปกรณ์การผลิตลำไยบรรจุกระป๋อง จำนวน 28 กลุ่ม แต่ยืนยันขอรับการสนับสนุนเพียง 15 กลุ่ม เนื่องจากอีก 13 กลุ่ม แจ้งว่า อาคารสถานที่ไม่พร้อม และงบประมาณในการดำเนินการมีไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตามจาก 15 กลุ่ม ที่ยืนยันไว้หลังผ่านการฝึกอบรมการแปรรูปแล้ว ก็ไม่ได้ดำเนินการต่อ เพราะไม่ได้รับเครื่องอัดกระป๋องพร้อมงบประมาณค่าก่อสร้างตามที่สัญญาไว้ (การเสวนา ระดมความคิดเพื่อสร้างยุทธศาสตร์ลำไยลำพูน, 2547) ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่ถอนตัวออกไป ได้ให้ความคิดเห็นต่อแนวทางนี้ว่าไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ลำไยกระป๋องจะมีปัญหาด้านการตลาดต่อเนื่องไปข้างหน้าอีก นอกจากนี้การจะได้รับหนังสือรับรองจาก สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ทั้งเรื่องความสะอาดของโรงงาน ระบบบำบัดน้ำเสีย ฯลฯ หลายประการ ที่ต้องได้มาตรฐาน (นสพ.ผู้จัดการ, 9 กรกฎาคม 2547) และยังต้องกู้เงินเพิ่มเป็นค่าดำเนินการอีกจำนวนหนึ่ง

แนวทางการกระจายผลผลิตออกนอกแหล่งผลิต สถาบันเกษตรกรคาดว่าจะประสบความสำเร็จเพียงร้อยละ 40 ของเป้าหมาย สำหรับแนวทางการซื้อขายผลผลิตในตลาดปกติมีโอกาสประสบความสำเร็จน้อยมาก เนื่องจากไม่มีตลาดที่ชัดเจน ตลาดที่เกษตรกรจะนำลำไยไปจำหน่าย เป็นตลาดของพ่อค้ารายใหญ่ไม่กี่ราย เกษตรกรไม่มีโอกาสได้ราคาสูง และอีกเหตุผลหนึ่งคือ ลำไยสดมีอายุการเก็บรักษาสั้นเพียง 6-12 ชั่วโมงเท่านั้น

7.3.7 ข้อเรียกร้องของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยภาคเหนือ เพื่อการแก้ไขปัญหาผลผลิตลำไย ปี 2547 ต่อรัฐบาล

นายอรรณพ ดวงดีบ ประธานองค์กรเครือข่ายผู้ปลูกและผลิตลำไยภาคเหนือ ได้ยื่นข้อเรียกร้องเพื่อ แก้ปัญหาผลผลิตลำไยปี 2547 ต่อ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เมื่อ 29 มิถุนายน 2547 ในโอกาสที่ เดินทางมาประชุม ครม.สัญจร ที่ จ.ลำพูน (ผู้จัดการออนไลน์, 29 มิถุนายน 2547) หลังจากเมื่อ 28 มิถุนายน 2547 ได้ยื่นข้อเรียกร้องดังกล่าวต่อ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่เรียก ประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อแก้ปัญหาผลผลิตลำไย ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ผลการประชุมร่วมกัน ปรากฏว่า นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รับเรื่องร้องเรียนขององค์กรเครือข่ายฯ โดยไม่รับปากว่าจะดำเนินการใดๆ สร้าง ความไม่พอใจให้แก่กลุ่มเกษตรกร ทางองค์กรเครือข่ายฯ จึงนำข้อเรียกร้องดังกล่าวมาเสนอต่อนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง หนึ่ง เพื่อนำประเด็นปัญหาลำไยเข้าหารือในที่ประชุม ครม.สัญจร ที่ จ.ลำพูน คราวนี้ด้วย ซึ่งข้อเรียกร้องดังกล่าว ประกอบด้วย

1. ให้รัฐคืนเงินชดเชยลำไย ปี 2546 กก.ละ 3 บาท ให้กับกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์โดยเร็วที่สุด
2. ให้รัฐประกันราคา ลำไยสด ปี 2547 ก่อนที่ลำไยจะออกสู่ตลาด ในราคาเกรด AA=19 บาท A=17 บาท B=12 บาท
3. ให้รัฐช่วยพยุงราคา ก๊าซเชื้อเพลิง ในการอบลำไยให้อยู่ในราคา 700 บาท/48 กก. ซึ่งปัจจุบัน (มิถุนายน 2547) ราคา 800 บาท/48 กก. และมีแนวโน้มที่จะปรับราคาเพิ่มขึ้นอีก

4. ให้รัฐเร่งรัดบริษัทเอกชนที่ประมูลลำไยอบแห้งปี 2546 ไปแล้ว นำลำไยออกจากโกดังของสหกรณ์ทั้งหมดภายใน 10 กรกฎาคม 2547 ไม่เช่นนั้นทางสหกรณ์จะเป็นผู้นำลำไยที่ค้างอยู่ในโกดังออกเอง เพื่อใช้โกดังรองรับผลผลิตลำไยอบแห้งปี 2547

5. ให้รัฐผ่อนปรนเงื่อนไขการแปรรูปลำไยอบแห้งปี 2547 ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดเงื่อนไข ให้บริษัทเอกชนหรือกลุ่มเกษตรกรดำเนินการแปรรูปลำไยปี 2547 ไว้ว่า จะต้องวางเงินค้ำประกัน ร้อยละ 15 ของมูลค่ารับซื้อ และต้องมีตลาดรองรับผลผลิตแล้ว ร้อยละ 30 ของจำนวนลำไยที่จะรับซื้อ โดยเรียกร้องให้ผ่อนปรนเงื่อนไขให้สถาบันเกษตรกร หรือกรรมการสหกรณ์ที่เป็นนิติบุคคล ใช้สถานะความเป็นนิติบุคคลมาค้ำประกันแทนเงินสดได้

7.3.8 ประมวลเหตุการณ์การแก้ปัญหาผลผลิตลำไย ปี 2547 และความเคลื่อนไหวของกลุ่มเกษตรกร

ตั้งแต่ต้นปี 2547 ที่ผ่านมา มีการเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสารในหลายสื่อ ที่เกี่ยวกับมาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐ การเคลื่อนไหวของกลุ่มเกษตรกรที่ออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมจากมาตรการดังกล่าว ซึ่งได้ประมวลเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นไว้ในตารางที่ 3.48

ตารางที่ 3.48 ประมวลเหตุการณ์การแก้ปัญหาผลผลิตลำไย ปี 2547

ประเด็น	สาระโดยสังเขป	ที่มา
1. การประมาณการผลผลิตลำไยปี 2547	• สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6 จัดประชุมคาดการณ์ผลผลิตลำไยในภาคเหนือ ณ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์ จ.เชียงใหม่ ได้ข้อสรุปเป็นปริมาณผลผลิต 5 แสนตัน	• การประชุม 26/4/47
2. มาตรการช่วยเหลือด้านการตลาดลำไยของรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> • ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เห็นชอบกับมาตรการแก้ไขปัญหาผลผลิตลำไย ปี 2547 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดย คชก. ทั้ง 4 แนวทาง • เกษตรกร 5 จังหวัดภาคเหนือ ชุมนุมหารือการแก้ปัญหาลำไย ขอให้รัฐช่วยพยุงราคาเกรด AA, A, B และ C กก. ละ 23, 18, 13 และ 3 บาท ตามลำดับ และคาดการณ์ผลผลิตลำไยในภาคเหนือเหลือจริง 4 แสนตัน • สหพันธ์ชาวสวนลำไยลำพูน เสนอขอเงินกู้ปลอดดอกเบี้ย 20 ล้านบาท จากคณะรัฐมนตรีในนามชุมนุมสหกรณ์ จ.ลำพูน มาดำเนินการรับซื้อลำไยจากเกษตรกรเพื่อบริหารจัดการเอง โดยไม่ต้องผ่านบริษัทเอกชนหรือนายหน้า • องค์การเครือข่ายฯ ยื่นข้อเรียกร้องให้เร่งช่วยเหลือผลผลิตลำไยที่กำลังจะออกสู่ตลาด 5 ข้อ ต่อนายสมศักดิ์ เทพสุทิน หนึ่งในนั้นขอให้ประกาศราคาประกันลำไยสดร่วงเกรด AA, A และ B เป็นกก. ละ 19, 17 และ 12 บาท • สถานีวิทยุ ม.ก. เห็นควรให้ยกเลิกการขายการ เกษตรก่อนแจ้ง ตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2547 เป็นต้นไป • องค์การเครือข่ายฯ ยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาผลผลิตลำไยปี 2547 ต่อนายกรัฐมนตรี ให้นำเข้าหารือในที่ประชุม ครม.สัญจร ที่ จ.ลำพูน และขอให้ประกาศราคาประกันลำไยสดร่วงเกรด AA, A และ B กก. ละ 17, 15 และ 12 บาท ตามลำดับ • บ.ปอเฮง อินเตอร์เทรด จำกัด ในเครือ ซีพี ได้รับคัดเลือกการประมูลโครงการรับซื้อ แปรรูป และการตลาดลำไยอบแห้ง ปี 2547 	<ul style="list-style-type: none"> • การประชุม 9/7/47 • นสพ.ไทยรัฐ 22/6/47 • ผู้จัดการออนไลน์ 23/6/47 • ผู้จัดการออนไลน์ 28/6/47 • ผู้จัดการออนไลน์ 29/6/47 • นสพ.กรุงเทพธุรกิจ 9/7/47

ตารางที่ 3.48 (ต่อ) ประมวลเหตุการณ์การแก้ปัญหาผลผลิตลำไย ปี 2547

ประเด็น	สาระโดยสังเขป	ที่มา
2. มาตรการช่วยเหลือด้านการตลาดลำไยของรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> • องค์การเครือข่ายฯ เข้าเจรจาทันทีกับ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน ขอให้สหกรณ์เชียงใหม่และลำพูน เข้าร่วมโครงการแปรรูปลำไยอบแห้ง ในปริมาณ 4 หมื่นตัน จากทั้งหมด 1 แสนตัน ของ บ. ปอเฮง อินเตอร์เทรด จำกัด • บ.ปอเฮง ขอเลื่อนการลงนามในสัญญาการว่าจ้างโครงการรับซื้อ แปรรูป และการตลาดลำไยอบแห้ง ปี 2547 กับ อ.ต.ก. อ้างว่าข้อตกลงไม่เป็นธรรมกับทางบริษัท • องค์การเครือข่ายฯ ร้องเรียนต่อสื่อมวลชนประจำรัฐสภา เรื่องไม่ได้รับความเป็นธรรม โครงการรับจ้างอบลำไยอบแห้งปี 2547 • อ.ต.ก. ได้ลงนามในสัญญาว่าจ้างโครงการรับซื้อ แปรรูป และการตลาดลำไยอบแห้ง ปี 2547 กับ บ.ปอเฮง เอกชนที่ไม่มีเตาอบเป็นของตัวเอง • รัฐบาลเปิดจุดรับซื้อลำไยสด แปรรูปอบแห้ง จำนวน 117 จุด แต่ตั้งเป้าหมายอย่างน้อย 200 จุด ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ จ.ลำพูน • เกษตรกรชาวสวนลำไย จ.พะเยา ปิดถนนประท้วงเรียกร้องให้จังหวัดเพิ่มโควตารับซื้อลำไยจากเดิม วันละ 10 ตัน เป็นวันละ 30 ตัน • กระทรวงเกษตรฯ เพิ่มจุดรับซื้อเป็น 207 จุด ในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือ • กระทรวงเกษตรฯ ติดต่อเข้าห้องเย็นของเอกชนเพื่อเก็บรักษาลำไยสด ก่อนเข้าสู่โครงการแปรรูปอบแห้ง • เกษตรกรชาวสวนลำไยระบุ การเข้าห้องเย็นไม่ทันกาล เพราะผลผลิตออกสู่ตลาดเกินร้อยละ 60 แล้ว เป็นเพราะกระทรวงเกษตรฯ ขาดข้อมูลลำไยที่ถูกต้องและแก้ปัญหาไม่ตรงจุด • เกษตรกรผู้ปลูกลำไย จ.ลำพูน ชี้มาตรการแก้ปัญหาหาลำไยของ อ.ต.ก. ให้บริษัทเอกชนรายเดียวผูกขาดการรับซื้อ ไม่ช่วยเหลือเกษตรกรจริง กดราคาให้ตกต่ำ ต้องรอเข้าคิวขายและขายได้ตามโควตา ได้เงินล่าช้า ขายคละเกรตให้พ่อค้าราคาเฉลี่ยสูงกว่า • อ.ต.ก. เปิดหน่วยรับซื้อลำไยแล้วทั้งสิ้น 231 หน่วย รับซื้อลำไยสดได้ 88,000 ตัน มูลค่าประมาณ 905 ล้านบาท และคาดว่าจะเพิ่มปริมาณการรับซื้อจากเดิมวันละ 30 ตัน เป็น 35 ตัน เพื่รองรับผลผลิตลำไยที่จะออกสู่ตลาดมากขึ้น • สถาบันเกษตรกรเชียงใหม่ไวย ปอเฮง จ่ายค่าจ้างอบลำไยซ้ำ อ้างต้องตรวจสอบคุณภาพกว่า 10 วัน เป็นเหตุให้ลำไยค้างโกดัง 2 ล้าน กก. มูลค่ากว่า 100 ล้านบาท ต้องหยุดดำเนินการเพราะขาดสภาพคล่อง • เกษตรกรครวญ โครงการแทรกแซงตลาดลำไยปี 2547 รับซื้อเฉพาะลำไยสด เกษตรกรหมดทางเลือกแปรรูปลำไยอบแห้ง เจ้าของเตาอบเปลี่ยนอาชีพรับจ้างอบลำไยให้ อ.ต.ก. ต้นทุนสูง แถม อ.ต.ก. ยังโอนเงินให้ล่าช้า บางรายต้องรับจ้างขึ้นลำไย 	<ul style="list-style-type: none"> • ผู้จัดการออนไลน์ 9/7/47 • นสพ.กรุงเทพธุรกิจ 10/7/47 • นสพ.มติชน 13/7/47 • นสพ.คมชัดลึก 14/7/47 • ผู้จัดการออนไลน์ 21/7/47 • ผู้จัดการออนไลน์ 28/7/47 • ผู้จัดการออนไลน์ 3/8/47 • นสพ.กรุงเทพธุรกิจ 5/8/47 • ผู้จัดการออนไลน์ 5/8/47 • ผู้จัดการออนไลน์ 12/8/47 • นสพ.กรุงเทพธุรกิจ 13/8/47 • ผู้จัดการออนไลน์ 18/8/47

ตารางที่ 3.48 (ต่อ) ประมวลเหตุการณ์การแก้ปัญหาผลผลิตลำไย ปี 2547

ประเด็น	สาระโดยสังเขป	ที่มา
2. มาตรการช่วยเหลือด้านการตลาดลำไยของรัฐบาล(ต่อ)	• อ.ต.ก. นำกองปราบฯ ตรวจสอบโกดังลำไยอบแห้งที่ จ.ลำพูน พบไม่ได้มาตรฐาน มีเชื้อรา รวมทั้งหมักกล่อง ก่อนเตรียมส่งออก	• นสพ.มติชน 19/8/47
	• นายวรพจน์ วนาพิทักษ์ รองผอ. อ.ต.ก. นำกำลังตำรวจบุก 3 โกดังใหญ่ใน จ.ลำพูน เพื่อหาหลักฐานการโกงลำไย	• นสพ.ข่าวสด 22/8/47
	• รัฐมนตรีสมศักดิ์ เทพสุทิน นำตำรวจจับลำไยไร้คุณภาพ 72 ตัน เตรียมส่งนอก ซัดตลาดพัง 5 พันล้าน	• นสพ.มติชน 26/8/47
	• เกษตรกรจำหน่ายลำไยสด ระหว่าง 15 ก.ค.- 9 ก.ย. 47 ให้ อ.ต.ก. แล้ว 272,323 ตัน สำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ร้อยละ 95	• สศค.13/9/47
	• เกษตรกร อ.พาน จ.เชียงราย ประมาณ 50 คน ร้องทุกข์ไม่ได้เงินค่าจำหน่ายลำไย 9,780,903 บาท จาก อ.ต.ก.	• นสพ.มติชน 29/9/47
	• อ.ต.ก. มีมติให้เลิกสัญญา กับ บ.ปอเฮง ตั้งแต่ 29 ก.ย. 47 เนื่องจากทำผิดเงื่อนไขสัญญา และส่งมอบลำไยแห้งได้เพียง 78,000 ตัน จากข้อตกลง 100,000 ตัน รวมทั้งเกิดปัญหาการทุจริตที่โยงใยบริษัททั้งทาง ตรงและทางอ้อม โดย อ.ต.ก. พร้อมชดเชยเงินพันล้านคืนแก่ บ.ปอเฮง	• นสพ.คมชัดลึก 30/9/47
	• รัฐมนตรีสมศักดิ์ เทพสุทิน นำตำรวจจับบริษัทหนึ่งที่ จ.เชียงใหม่ นำลำไยไร้คุณภาพปลอมปนกับลำไยอบแห้งปี 2547 จำนวนกว่า 14,000 กล่อง ก่อนส่งออกต่างประเทศ ทุจริตนี้โยงใยถึงบริษัทที่เกี่ยวข้องกับการรับซื้อลำไยอบแห้งอีก 12 บริษัท	• ผู้จัดการออนไลน์ 30/9/47
	• รับซื้อลำไย 2547 บัณฑิตโกนครบวงจร (สัปดาห์ หน้า 1)	• นสพ.ไทยรัฐ 3/10/47
	• บัณฑิตกราวรูตลำไยอื้อฉาว นายกษ อนุชาต ด้าน “สมศักดิ์” นั่งไม่ติดสั่งสอบตัวเอง	• นสพ.ไทยรัฐ 4/11/47
	• การทุจริตลำไยปี 47 ซึ่งถูกจัดวางไว้ตั้งแต่ระดับนโยบายที่รัฐรับซื้อลำไยสด และจ้างเหมาเอกชนรายเดียวอบแห้ง กลายเป็นช่องทางแสวงหาผลประโยชน์ในทุกขั้นตอนดำเนินการ	• ผู้จัดการออนไลน์ 16/3/48
3. ยุทธศาสตร์ลำไยปี 2547-2551	• ไม่เพียงแต่ บ.ปอเฮง คู่สัญญารับเหมาอบแห้งลำไยจาก อ.ต.ก. เท่านั้นที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีลำไยหาย 5 หมื่นตัน มูลค่า 2 พันล้านบาท ยังมีผู้กระทำความผิดอีก 18 ราย ที่อยู่ในแฟ้มคดีกองปราบปรามซึ่งกำลังถูกไล่เช็คบิลเช่นกัน	• ผู้จัดการออนไลน์ 21/3/48
	• นายกษ ไล่บี้ทุจริตลำไย สั่งสอบกราวรูตไม่ต้องไว้น้ำทั้งฝ่ายการเมือง-ข้าราชการระดับสูง เชื้อมีเจ้าหน้าที่รัฐร่วมขบวนการโกงด้วย ยันต้องตั้ง “มิสเตอร์ลำไย-มิสเตอร์ข้าว” และหวังใช้ระบบจีไอเอสคุมข้อมูลเกษตรกร	• ผู้จัดการออนไลน์ 23/3/48
	• กระทรวงเกษตรฯ จัดทำยุทธศาสตร์ลำไย ปี 2547-2551 งบประมาณ 594.89 ล้านบาท คือ 1. ด้านการผลิต 2. ด้านการแปรรูป 3. ด้านการตลาด 4. ด้านการวิจัยและพัฒนา	• นสพ. ฐานเศรษฐกิจ 25-28/7/47

7.3.9 สรุปการทบทวนสถานการณ์และมาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไย ปี 2547 ของรัฐบาล

ปริมาณผลผลิตลำไยสดทั้งประเทศที่จะออกสู่ตลาดในฤดูกาลปี 2547 คาดการณ์ว่าจะมีจำนวนถึง 544,000 ตัน เฉพาะภาคเหนือมีประมาณ 500,000 ตันนั้น การแก้ปัญหาได้ตั้งเป้าให้มีการบริโภคภายในประเทศ 50,000 ตันสด ส่งออกต่างประเทศ 150,000 ตันสด แปรรูปเป็นลำไยกระป๋อง 40,000 ตันสด และแปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง 260,000 ตันสด รัฐบาลจึงมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดย องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) รับผิดชอบแก้ปัญหาผลผลิตลำไยล้นตลาด และราคาผลผลิตตกต่ำ โดยมีมาตรการช่วยเหลือการตลาดลำไย ปี 2547 แบบเบ็ดเสร็จ 5 แนวทาง ดังนี้คือ 1) การรับซื้อลำไยสดมาแปรรูปอบแห้ง จำนวน 260,000 ตัน 2) การกระจายผลผลิตลำไยสดภายในประเทศ จำนวน 20,000 ตัน 3) การแปรรูปทำลำไยกระป๋อง จำนวน 20,000 ตัน 4) การซื้อขายในตลาดปกติ/การส่งออก จำนวน 244,000 ตัน 5) ส่งเสริมการจำหน่ายและการบริโภค รวมงบประมาณทั้งสิ้น 4,330 ล้านบาท จากมาตรการช่วยเหลือดังกล่าวทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการเคลื่อนไหวขององค์กรเครือข่ายผู้ปลูกและผลิตรายภาคเหนือ เรียกร้องให้รัฐบาลทบทวนมาตรการการแก้ปัญหาดังกล่าว เนื่องจากถูกระบุว่า มาตรการการแก้ปัญหานี้เคลือบแคลง ไม่โปร่งใส กรณีมาตรการรับซื้อลำไยสดเพื่อแปรรูปอบแห้งนั้น มีการตั้งเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมต่อสถาบันเกษตรกร แต่เป็นการเอื้อประโยชน์แก่พ่อค้ากลุ่มนายทุนใหญ่ที่ผูกขาดระบบตลาดลำไยมานานปี มากกว่าการที่จะลงมือแก้ไขปัญหาของเกษตรกรอย่างจริงจัง บางมาตรการกลุ่มเกษตรกรไม่สามารถดำเนินการได้ เช่น การแปรรูปเป็นลำไยกระป๋อง และระหว่างปฏิบัติการตามมาตรการดังกล่าว ก็ยังมีข้อร้องเรียนจากเกษตรกรหลายกลุ่มหลายฝ่ายเกิดขึ้นตลอดเวลา ผลสุดท้ายที่เกิดขึ้นจากมาตรการดังกล่าว ก็คือ เกษตรกรชาวสวนลำไยรายย่อย ยังขาดทุนอย่างต่อเนื่องในการประกอบอาชีพนี้ มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และยากจนลง

เหตุการณ์และมาตรการช่วยเหลือต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบการผลิตและการตลาดลำไย แม้จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของเกษตรกร แต่เหตุการณ์ด้านบวกที่เกิดแก่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในภาคเหนือ คือ การรวมตัวขององค์กรและสถาบันเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในภาคเหนือกว่า 100 กลุ่ม ขึ้นเป็น “องค์กรเครือข่ายผู้ปลูกและผลิตรายภาคเหนือ” ได้ร่วมกันระดมความคิดมากมายหลายครั้งหลายโอกาส จนเห็นจุดอ่อนของนโยบายและวิธีดำเนินการแก้ปัญหาของภาครัฐตั้งแต่แรก และประจักษ์ในความแตกต่างทางความคิด ความจริงใจ และความมุ่งมั่นระหว่างกลุ่มเกษตรกรด้วยกันเอง แต่ก็เกิดแนวทางใหม่หลายแนวทาง ที่จะพัฒนาการผลิต การเพิ่มมูลค่า และการตลาดลำไยอย่างครบวงจร ตลอดจนแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็ง ขององค์กรและสถาบันเกษตรกรให้เป็นเอกภาพต่อไป

บทที่ 4

ระบบการผลิตลิ้นจี่ในเขตภาคเหนือตอนบน

ลิ้นจี่เป็นไม้ผลเศรษฐกิจชนิดหนึ่งของภาคเหนือตอนบน ปัจจุบันแหล่งผลิตสำคัญอยู่ใน 4 จังหวัด ได้แก่ จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย จ.น่าน และ จ.พะเยา อย่างไรก็ตาม 3 จังหวัดหลังที่กล่าวมาถือได้ว่าเป็นพื้นที่ปลูกแหล่งใหม่ เนื่องจากลิ้นจี่เคยปลูกมากที่ อ.ฝาง อ.ไชยปราการ และ อ.แม่สาย จ.เชียงใหม่ แต่เมื่อเกษตรกรประสบปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำต่อเนื่องเป็นเวลากว่าหลายปี ประกอบกับเมื่อมี “ส้ม” พืชชนิดใหม่ที่มีความต้องการพื้นฐานนิเวศเกษตรเดียวกัน แต่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการขึ้นในระบบการผลิตลิ้นจี่ ทั้งในด้านของพื้นที่ปลูก เกษตรกร องค์ความรู้ และผู้รู้ในระบบการผลิตลิ้นจี่ ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป สำหรับสาระสำคัญในบทนี้ แบ่งเป็น 5 ส่วนหลักตามลำดับ ได้แก่ นิเวศเกษตรของลิ้นจี่ในเขตภาคเหนือตอนบน การเปลี่ยนแปลงเขตการปลูกลิ้นจี่ ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ในพื้นที่ถิ่นเดิมและพื้นที่สูง ผู้รู้ในระบบการผลิตลิ้นจี่และสวนต้นแบบ และองค์ความรู้ท้องถิ่นในระบบการผลิตลิ้นจี่ รวมทั้งฐานข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบในระบบการผลิตลิ้นจี่ ที่พร้อมนำไปเชื่อมโยงกับระบบกลาง

1. นิเวศเกษตรของลิ้นจี่ในเขตภาคเหนือตอนบน

ลิ้นจี่ (litchi : *Litchi chinensis* Sonn.) มีถิ่นกำเนิดทางตอนใต้ของประเทศจีน เชื่อว่ามีการปลูกมานานกว่า 4,000 ปีมาแล้ว (เกศินี, 2546) ตามหลักฐานเท่าที่มีการบันทึกไว้ ระบุว่ามีการทำสวนลิ้นจี่ในมณฑลกว่างตุงราว 200 ปีก่อนคริสต์ศักราช รู้จักและมีการบริโภคกันอย่างจำกัดเฉพาะในประเทศจีนและเวียดนามต่อเนื่องเป็นเวลานาน จนกระทั่งประมาณ 400 ปีที่ผ่านมาจึงเริ่มเคลื่อนออกสู่ภายนอกอย่างช้าๆ (Huang *et al.*, 2005) แพร่กระจายลงทางตอนใต้ เข้าสู่ประเทศอินเดีย คาบสมุทรมลายู และส่วนอื่นๆ ของโลก สำหรับประเทศไทยสันนิษฐานว่าชาวจีนเป็นผู้นำกิ่งตอนลิ้นจี่เข้ามาปลูกในช่วงเวลาดังกล่าว เริ่มเข้ามาทางภาคเหนือผ่านพื้นที่ของประเทศลาวหรือพม่า จากนั้นจึงได้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง วิจิตร (2546) แยกลิ้นจี่ในประเทศไทยออกเป็น 2 กลุ่มพันธุ์ ได้แก่ 1) **พันธุ์ที่ลุ่ม** เป็นลิ้นจี่ที่มีปลูกในภาคกลางและภาคตะวันออก เช่น ค่อม ลำไยแก้ว และ กะโหลกใบยาว เป็นต้น 2) **พันธุ์ที่ดอน** ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ที่มีปลูกในภาคเหนือตอนบน เช่น ฮงฮวย จักรพรรดิ กิมเจ็ง และ โอวเฮียะ เป็นต้น ปัจจุบันพื้นที่ปลูกสำคัญในเขตภาคเหนือตอนบนอยู่ที่ 4 จังหวัด ได้แก่ อ.ฝาง อ.แม่สาย อ.ไชยปราการ อ.แม่ริม และ อ.เมือง **จ.เชียงใหม่** อ.เมือง อ.แม่จัน อ.แม่ฟ้าหลวง และ อ.แม่สาย **จ.เชียงราย** อ.ปัว อ.ทุ่งช้าง และ อ.ท่าวันผา **จ.น่าน** อ.แม่ใจ **จ.พะเยา** รวมพื้นที่ให้ผลผลิตแล้วของทั้ง 4 จังหวัด ตามข้อมูลล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2546 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548ก) จำนวน 111,850 ไร่ (ตารางที่ 4.1) คิดเป็นร้อยละ 76.4 ของพื้นที่ปลูกลิ้นจี่ที่ให้ผลผลิตแล้วทั้งประเทศจำนวน 146,212 ไร่

ตารางที่ 4.1 พื้นที่การปลูกลิ้นจี่ในพื้นที่ ภาคเหนือตอนบน ปีการเพาะปลูก 2546

จังหวัด	พื้นที่ปลูกลิ้นจี่ (ไร่)		
	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม
1. เชียงใหม่	46,269	4,324	50,593
2. เชียงราย	37,282	14,749	52,031
3. น่าน	14,419	13,488	27,907
4. พะเยา	13,880	21,952	35,832
รวม	111,850	54,513	166,363

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร (2548ก)

1.1 พันธุ์ลิ้นจี่

ลิ้นจี่เป็นไม้ผลเขตกึ่งร้อนที่ผสมข้าม ระยะแรกที่มีการปลูกนิยมขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด จึงสร้างความหลากหลายของสายพันธุ์ได้มาก นอกจากนี้ยังมีที่นำเข้าจากต่างประเทศอีกจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ลิ้นจี่อาจแบ่งกลุ่มพันธุ์ตามแหล่งปลูก ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1) พันธุ์ลิ้นจี่เศรษฐกิจของภาคเหนือ และ 2) พันธุ์ลิ้นจี่เศรษฐกิจของภาคกลาง (เกศินี, 2546) ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกลุ่มแรก จากการสำรวจพันธุ์ลิ้นจี่ที่นิยมปลูกกันมากในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย จำนวน 241 สวน จนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2547 พบปลูกเพียง 6 พันธุ์ ซึ่งฮวย (Hong Huay) นิยมปลูกกว้างขวางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมา คือ จักรพรรดิ (Chakrapad) โอวเฮียะ (O-Hia) กิมเจ็ง (Kim Cheng) ค่อม (Kom) และ กวางเจา (Kwangjao) คิดเป็นร้อยละ 22.4, 13.2, 3.2, 0.9 และ 0.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.2) เหตุผลที่ **พันธุ์ฮองฮวย** ได้รับความนิยมมากที่สุดอาจเนื่องมาจาก เป็นลิ้นจี่พันธุ์กลาง เก็บเกี่ยวได้ค่อนข้างไปทางต้นฤดู ต้นเจริญเติบโตเร็ว ติดผลดีสม่ำเสมอ ผลดก ให้ผลผลิตสูง **พันธุ์จักรพรรดิ** เป็นลิ้นจี่พันธุ์หนัก เก็บเกี่ยวปลายฤดู ต้นแข็งแรงปานกลาง เจริญเติบโตช้า ต้องการอากาศหนาวเย็นยาวนานในการออกดอก แต่มีจุดเด่นที่ผลโตเป็นพิเศษ เนื้อหนา สามารถขายได้ในราคาที่เหมาะสม **พันธุ์กิมเจ็ง** เปลือกหนา ผลมีเนื้อหนารสชาติหวาน เมล็ดลีบเล็ก จึงเป็นที่นิยมรับประทาน แต่ด้วยเหตุผลที่เป็นลิ้นจี่พันธุ์หนัก จึงทำให้เกษตรกรไม่นิยมปลูกเป็นการค้า ส่วนใหญ่จึงปลูกลิ้นจี่พันธุ์นี้ไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น **พันธุ์โอวเฮียะ** มีเปลือกหนา เนื้อหนาคุณภาพดีกว่าพันธุ์ฮองฮวย แต่เป็นพันธุ์หนักที่ออกดอกยากมาก ซึ่งช่วงระยะเวลาการออกดอกของลิ้นจี่แต่ละพันธุ์จะแตกต่างกัน พาวิน และ สันห์ (2543) ระบุว่า พันธุ์ฮองฮวย ออกดอกประมาณเดือนธันวาคมถึงมกราคม ผลแก่เดือนพฤษภาคม พันธุ์จักรพรรดิ ออกดอกเดือนมกราคมถึงกลางกุมภาพันธ์ เก็บเกี่ยวปลายเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม พันธุ์โอวเฮียะ เป็นพันธุ์หนักออกดอกติดผลไม่สม่ำเสมอ ออกดอกประมาณเดือนมกราคม ผลแก่ประมาณปลายเดือนพฤษภาคม ส่วนพันธุ์กิมเจ็งออกดอกปลายเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ เก็บเกี่ยวกลางเดือนมิถุนายน (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.2 พันธุ์ลิ้นจี่ที่เกษตรกรนิยมปลูก ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

พันธุ์	สวนลิ้นจี่	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
ฮงฮวย (Hong Huay)	204	60.0
จักรพรรดิ (Chakrapad)	76	22.4
โอวเฮียะ (O-Hia)	45	13.2
กิมเจ็ง (Kim Cheng)	11	3.2
คอม (Kom)	3	0.9
กวางเจา (Kwangjao)	1	0.3
รวม	340*	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

หมายเหตุ* บางสวนอาจปลูกมากกว่า 1 พันธุ์

ตารางที่ 4.3 ช่วงเวลาการออกดอก-เก็บเกี่ยวผลของลิ้นจี่บางพันธุ์ในภาคเหนือตอนบน

พันธุ์	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ฮงฮวย												
จักรพรรดิ												
โอวเฮียะ												
กิมเจ็ง												

หมายเหตุ ออกดอก เก็บเกี่ยว

ที่มา : พาวัน และ สันห์ (2543)

1.2 ระบบการปลูกและการจัดการ

1.2.1 พัฒนาการของการทำสวนลิ้นจี่

จากการสำรวจสวนลิ้นจี่ จำนวน 241 สวน ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย พบว่ามีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างหลากหลายก่อนที่จะเปลี่ยนมาปลูกลิ้นจี่ ตามลำดับความสำคัญดังนี้คือ **พืชไร่** ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าวไร่ และข้าวโพด สูงสุดร้อยละ 45.1 ต่อมาเป็น **สวนผัก** เช่น หอมหัวใหญ่ หอมแดง กระเทียม กระหล่ำปลี ร้อยละ 36.2 ป่า ร้อยละ 8.5 ส่วน **ที่นา** และ **สวนไม้ผลอื่น** ร้อยละ 5.1 เท่ากัน (ตารางที่ 4.4) แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของการเกษตรในเขตภาคเหนือตอนบน ที่เพิ่มการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงขึ้น ลดความเสี่ยงจากการปลูกพืชล้มลุกลง ใช้ทักษะและความประณีตในการทำเกษตรมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามล่าสุดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 หรือประมาณ 7 ปีที่ผ่านมา ผลผลิตลิ้นจี่มีราคาตกต่ำลง ประกอบการออกดอกติดผลไม่สม่ำเสมอทุกปี จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินครั้งใหญ่ จากการปลูกลิ้นจี่มาเป็นส้มสายน้ำผึ้ง

ตารางที่ 4.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินก่อนการปลูกลิ้นจี่ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	สวนลิ้นจี่	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
พืชไร่	132	45.1
สวนผัก	106	36.2
ป่า	25	8.5
ที่นา	15	5.1
สวนไม้ผล	15	5.1
รวม	293*	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

หมายเหตุ* บางสวนอาจแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นหลายแบบ

1.2.2 ระบบการปลูก

ในภาคเหนือพื้นที่ปลูกลิ้นจี่เป็นพื้นที่ดอน มีการเตรียมพื้นที่โดยการไถพรวน เพื่อทำลายวัชพืช ทำให้ดินอยู่ในสภาพร่วนซุย (พิจิตร, 2547) ปรับพื้นที่ให้สม่ำเสมอ และสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ แหล่งน้ำที่จะใช้ พร้อมทั้งควรมีการปลูกไม้กันลมด้วย (สุเมษ, 2543)

ระบบการปลูกลิ้นจี่ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย แบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ สวนเดี่ยวเชิงพาณิชย์ และ สวนผสมผสาน **สวนเดี่ยวเชิงพาณิชย์** เป็นสวนเดิมที่ได้เปลี่ยนมาจากพืชไร่และพืชล้มลุกอื่นมาเป็นลิ้นจี่ แต่เพียงอย่างเดียวเพื่อการค้า และยังคงรักษาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน **สวนผสมผสาน** เป็นสวนลิ้นจี่ที่มีการปลูกร่วมกับไม้ผลอื่น เช่น มะม่วง กล้วย กาแฟ ในปัจจุบันมีการปลูกผสมผสานกับส้มมากขึ้น ระบบการปลูกแบบผสมผสานมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสี่ยงด้านการตลาด และศัตรูพืชที่อาจเกิดขึ้น จากการสำรวจสวนลิ้นจี่ในพื้นที่ 2 จังหวัดดังกล่าว พบว่า มีระบบการปลูกแบบสวนเดี่ยวเชิงพาณิชย์ และสวนผสมผสาน ประมาณร้อยละ 50 ใกล้เคียงกัน (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 ระบบการปลูกลิ้นจี่ของเกษตรกรใน จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

ระบบการปลูก	สวนลิ้นจี่	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
สวนเดี่ยวเชิงพาณิชย์	137	56.8
สวนผสมผสาน	104	43.2
รวม	241	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

1.2.3 นิเวศเกษตรของลิ้นจี่ในเขตภาคเหนือตอนบน

แหล่งปลูกสำคัญของลิ้นจี่ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ เดิมกระจายอยู่เฉพาะใน อ.ไชยปราการ อ.ฝาง และ อ.แม่สาย ซึ่งตั้งอยู่เหนือสุดของจังหวัดและประเทศ มีอุณหภูมิหนาวเย็นค่อนข้างยาวนาน เหมาะกับการออกดอกของ

ลิ้นจี่ แต่จากการสำรวจครั้งล่าสุดของทั้ง 3 อำเภอ พื้นที่ปลูกลิ้นจี่ลดลงอย่างมาก ด้วยเหตุผลทั้งด้านเศรษฐกิจและภูมิอากาศ และได้พบแหล่งปลูกอื่นขึ้นมาแทน โดยใน จ.เชียงใหม่ พบกระจายอยู่ในพื้นที่ อ.เมือง อ.แม่แตง และ อ.แม่ริม ส่วนใน จ.เชียงราย กระจายอยู่ใน อ.แม่จัน อ.แม่สาย อ.เมือง และ อ.แม่สรวย พื้นที่ปลูกดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้ใน 3 นิเวศเกษตร (ตารางที่ 4.6) ได้แก่ ที่ราบลุ่ม ที่ดอนพื้นราบ และ พื้นที่เขาป่าต่อเนื่อง (ภาพที่ 4.1)

ตารางที่ 4.6 นิเวศเกษตรของลิ้นจี่ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

นิเวศเกษตร	สวนลิ้นจี่	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
ที่ราบลุ่ม	12	2.9
ที่ดอนพื้นราบ	48	17.8
ป่าเขาต่อเนื่อง	191	79.3
รวม	241	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

ก)

ข)

ค)

ภาพที่ 4.1 นิเวศเกษตรของลิ้นจี่ในเขตภาคเหนือตอนบน ก) ที่ราบลุ่ม, ข) ที่ดอนพื้นราบ, ค) ป่าเขาต่อเนื่อง

ที่ราบลุ่ม มีน้อยมาก จากการสำรวจพบเพียงร้อยละ 2.9 ซึ่งเดิมเคยเป็นที่นาลุ่ม นิเวศเกษตรนี้ไม่ได้รับความนิยมนำมาปลูกลิ้นจี่ เพราะการระบายน้ำไม่ดี มีน้ำท่วมขังในฤดูฝน ส่งผลให้ลิ้นจี่มีเนื้อฉ่ำ มีการระบาดของโรคและแมลงศัตรูลิ้นจี่ค่อนข้างสูง สีส้มผลคล้ำไม่สวย

ที่ดอนพื้นราบ เคยเป็นนิเวศเกษตรที่เหมาะสมกับการปลูกลิ้นจี่ของแอ่ง ชัยปราการ-ฝาง-แม่อาว เป็นของคนไทยพื้นราบในท้องถิ่น ปัจจุบันพื้นที่ปลูกลดน้อยลงไปมาก จากการสำรวจจำนวน 241 สวน พบเหลือเพียงร้อยละ 17.8 เท่านั้นที่สวนยังตั้งอยู่บนที่ดอนพื้นราบ ในจำนวนนี้บางส่วนอยู่ในพื้นที่แอ่ง ชัยปราการ-ฝาง-แม่อาว จ.เชียงใหม่ ส่วนที่เหลือเป็นสวนในพื้นที่ อ.แม่จัน และ อ.แม่สาย จ.เชียงราย

ป่าเขาต่อเนื่อง เป็นนิเวศเกษตรที่อยู่สูงถัดจากที่ดอนพื้นราบขึ้นไป มีความลาดชันมากชันหรือเป็นเขาสูง จากการสำรวจพบสวนลิ้นจี่ปลูกบนพื้นที่นี้สูงถึง ร้อยละ 79.3 อยู่ในพื้นที่ อ.เมือง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ และ อ.แม่สาย อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย ผู้ปลูกส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขา ทำให้เห็นว่าผู้ผลิตลิ้นจี่จากภาคเหนือตอนบนสู่

ห้องตลาด กำลังถูกเปลี่ยนจากชาวไทยพื้นราบเป็นชาวไทยภูเขามากขึ้น และสวนลื่นจี๊ที่เคยอยู่ในนิเวศเกษตรที่เหมาะสม กำลังย้ายสู่พื้นที่ปลูกที่มีข้อจำกัดมากขึ้น

1.2.4 ระยะปลูก

นิเวศเกษตรสำคัญของลื่นจี๊ในปัจจุบัน ได้เคลื่อนขึ้นสู่พื้นที่ป่าเขาต่อเนื่อง ที่ไม่สามารถใช้เครื่องจักรกลการเกษตรได้ การปลูกจึงเป็นการปรับให้เหมาะสมกับพื้นที่โดยเฉพาะต่อการจัดการด้วยแรงงานเป็นสำคัญ ดังนั้นระยะปลูกจึงมุ่งเน้นไปที่ความสะดวกดังกล่าว รวมทั้งตามข้อจำกัดของสภาพพื้นที่ อย่างไรก็ตามมีความเห็นของนักวิชาการผู้รู้และเกษตรกรชาวสวนลื่นจี๊เกี่ยวกับระยะปลูกที่ควรรับฟังดังนี้ อนันต์ (2547) กล่าวว่า การปลูกลื่นจี๊ในพื้นที่ลุ่ม หรือแบบยกร่องปลูก ระยะปลูกควรจะดีกว่าการปลูกบนพื้นที่ดอน ระยะปลูกที่เหมาะสม คือ (เมตรxเมตร) 8x8 ถึง 10x10 ซึ่งสอดคล้องกับระยะปลูกลื่นจี๊ที่ได้ทำการสำรวจจากสวนลื่นจี๊ จำนวน 241 สวนในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย โดยพบว่าระยะปลูกที่เกษตรกรนิยมใช้มากที่สุด คือ 8x8 ร้อยละ 26.6 รองลงมาคือ 6x6 ร้อยละ 17.7 ส่วนการปลูกระยะชิดที่นิยมปลูกกันมาก คือ 4x4 ร้อยละ 11.8 เท่ากัน รองลงมาคือ ระยะ 3x3 ร้อยละ 7.2 การปลูกระยะชิดนี้พบมากในพื้นที่ป่าเขาต่อเนื่องที่มีองศาความลาดชันของพื้นที่ค่อนข้างสูง ที่ไม่มีปัญหาเรื่องการบังแสงกัน นอกจากนั้นลื่นจี๊ยังมีระยะปลูกอื่นกระจายอย่างกว้างขวาง (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 ระยะปลูกลื่นจี๊ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

ระยะปลูก (เมตรxเมตร)	สวนลื่นจี๊	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
3x3	17	7.2
4x4	28	11.8
5x5	15	6.3
6x6	42	17.7
7x7	10	4.2
8x8	63	26.6
9x9	4	1.7
10x10	28	11.8
12x12	14	5.9
16x16	4	1.7
อื่นๆ	12	5.1
รวม	237*	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

หมายเหตุ* บางสวนไม่ได้ระบุระยะปลูก

สุเมษ (2543) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดระยะปลูกลื่นจี๊ ดังนี้คือ

- **ความอุดมสมบูรณ์ของดิน** ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงจะทำให้การเจริญเติบโตของลื่นจี๊ดีกว่า การปลูกในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ฉะนั้นหากดินในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงแล้ว ควรใช้ระยะปลูกที่ห่างขึ้น ซึ่งตรงกับคำพูดที่ว่า “ดินเลวปลูกถี่ ดินดีปลูกห่าง”

- **ขนาดของทรงพุ่มลั่นจี่** ต้องคำนึงถึงว่าเมื่อลั่นจี่เจริญเติบโตเต็มที่แล้ว ทรงพุ่มจะมีขนาดเท่าใด เพื่อป้องกันทรงพุ่มชนกัน เพราะนิสัยของลั่นจี่จะมีการออกดอกติดผลบริเวณปลายทรงพุ่ม ถ้าปลูกชิดเกินไปทำให้ทรงพุ่มชนกัน โอกาสที่แสงแดดจะส่องได้ทั่วถึงนั้นมีน้อยมาก

- **พันธุ์** ลั่นจี่แต่ละพันธุ์มีการเจริญเติบโตและขนาดทรงพุ่มที่แตกต่างกัน ถ้าหากพันธุ์ใดที่มีขนาดทรงพุ่มใหญ่ ควรใช้ระยะปลูกที่ห่าง ทั่วไประยะปลูกที่เหมาะสมของการปลูกลั่นจี่อยู่ระหว่าง 8-12 x 8-12 (เมตรx เมตร) แต่หากต้องการปลูกในระยะชิด ซึ่งจะทำให้ได้จำนวนต้นต่อพื้นที่สูง สามารถใช้ระยะ 4-6 x 4-6 (เมตรx เมตร) เมื่อทรงพุ่มเริ่มจะชนกัน สามารถแก้ไขโดยการตัดเว่นต้น ซึ่งจะทำให้ได้ต้นลั่นจี่ที่มีระยะปลูก 8-12 x 8-12 (เมตรx เมตร) พิจิตร (2547) ได้ยกตัวอย่างการกำหนดระยะปลูกตามลักษณะพันธุ์ เช่น

พันธุ์ลั่นจี่ที่มี ทรงพุ่มเตี้ย ใบสั้น และกิ่งก้านสาขาเติบโตช้า เช่น จักรพรรดิ กิมเจ็ง ระยะปลูกควรจะเป็น 8-10 เมตร

พันธุ์ลั่นจี่ที่มี ทรงพุ่มปานกลาง ใบไม่ใหญ่และไม่เล็ก และมีกิ่งก้านสาขาเติบโตปานกลาง เช่น โอวเฮียะ กวางเจา ค่อม สําหรับทอง ระยะปลูกควรเป็น 10-12 เมตร

พันธุ์ลั่นจี่ที่มี ที่มีทรงพุ่มใหญ่ ใบใหญ่ กิ่งก้านสาขาใหญ่ และเติบโตเร็ว เช่น พันธุ์ฮงฮวย พันธุ์บริวสเตอร์ ระยะปลูกควรเป็น 12-15 เมตร

1.2.5 ขนาดสวน

ใช้เกณฑ์การแบ่งขนาดสวนตามเกณฑ์ของสวนลำไย คือ เล็ก กลาง และใหญ่ อาศัยเกณฑ์ความสามารถของแรงงานเกษตรกรในครัวเรือนในการจัดการสวน **ขนาดเล็ก** เป็นขนาดสวนที่สามารถดูแลจัดการได้โดยอาศัยเฉพาะแรงงานในครัวเรือน จำนวน 2-3 คน มีขนาดพื้นที่ต่ำกว่า 20 ไร่ **ขนาดกลาง** เป็นขนาดสวนที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และมีการจ้างแรงงานภายนอกเพิ่มเติมในบางช่วงระยะเวลา มีขนาดพื้นที่ 20-80 ไร่ **ขนาดใหญ่** เป็นสวนที่ต้องมีการใช้เครื่องกลทุ่นแรง ร่วมกับการจ้างแรงงานประจำตลอดทั้งปี มีพื้นที่มากกว่า 80 ไร่ขึ้นไป จากการสำรวจสวนลั่นจี่ จำนวน 241 สวน ใน จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย พบว่า ขนาดของสวนมีหลากหลายตั้งแต่ 1-250 ไร่ แต่ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.0 เป็นสวนขนาดเล็ก ส่วนขนาดกลางและขนาดใหญ่ พบร้อยละ 23.4 และ 2.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 ขนาดสวนลั่นจี่ของเกษตรกร ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

ขนาดสวน	สวนลั่นจี่	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
<20 ไร่	171	74.0
20-80 ไร่	54	23.4
>80 ไร่	6	2.6
รวม	231*	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

หมายเหตุ* บางสวนไม่ได้ระบุขนาดสวน

1.3 การจัดการน้ำ และแหล่งน้ำ

1.3.1 การจัดการน้ำ

ความชื้นในดิน เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการออกดอกของลิ้นจี่ หากความชื้นในดินมีน้อยก่อนระยะการออกดอก ประกอบกับสภาพอากาศที่หนาวเย็น ก็จะช่วยกระตุ้นการออกดอกของลิ้นจี่ เนื่องจากสภาพความชื้นในดินต่ำมีผลทำให้การดูดน้ำของพืชลดลง ส่งผลให้อัตราการดูดน้ำในโตรเจนที่ละลายในน้ำลดลงตาม ซึ่งไนโตรเจนเป็นธาตุที่ส่งเสริมการผลิใบอ่อน ดังนั้นก่อนออกดอกควรงดการให้น้ำ

ผลกระทบเนื่องจากการให้น้ำน้อยหรือมากเกินไป ลิ้นจี่ควรได้รับน้ำในปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของต้น การให้น้ำน้อยไปอาจทำให้พืชขาดน้ำในช่วงที่ต้องการ ส่งผลให้ชะงักการเจริญเติบโตหรืออาจตายได้ แต่ถ้าให้น้ำมากเกินไปจะสูญเสียธาตุโดยเปล่าประโยชน์ นอกจากนี้ถ้าเกิดการขังของน้ำ ก็อาจทำให้ต้นลิ้นจี่ได้รับอันตราย (พิจิตร, 2547)

สิ่งที่ควรพิจารณาก่อนการให้น้ำ ปริมาณและระยะเวลาการให้น้ำแก่ต้นลิ้นจี่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง แต่ที่สำคัญ ได้แก่ เนื้อดินและปริมาณการใช้น้ำในแต่ละช่วงการเจริญเติบโต เพราะเนื้อดินแต่ละชนิดมีความสามารถเก็บน้ำไว้ได้มากน้อยต่างกัน เช่น เนื้อดินเหนียว มีความสามารถระบายน้ำและอากาศได้ดีแต่อุ้มน้ำได้น้อย ตรงกันข้าม ในเนื้อดินละเอียด กลัระบายน้ำและอากาศเลวแต่อุ้มน้ำได้มาก (วิสุทธิ์, 2544) ส่วนลิ้นจี่ในแต่ละระยะการเจริญเติบโตมีความต้องการน้ำที่ไม่เท่ากัน เช่น ต้นลิ้นจี่ที่เริ่มปลูกจนมีอายุ 2-3 ปี หรือก่อนตกผลต้องการน้ำและความเย็นสม่ำเสมอตลอดปี ช่วงก่อนการออกดอกของลิ้นจี่ต้องการน้ำน้อยมากหรือไม่ต้องการเลย แต่สำหรับต้นที่ตกผลแล้ว ช่วงระยะที่ต้นกำลังมีการติดผลอ่อน ต้องการน้ำระดับหนึ่งเท่านั้น ส่วนระยะการเจริญเติบโตของผลเป็นช่วงที่ลิ้นจี่ต้องการน้ำมาก (พิจิตร, 2547)

การให้น้ำลิ้นจี่ที่ยังไม่ให้ผลผลิต การให้น้ำแก่ต้นลิ้นจี่ปลูกใหม่ในระยะ 2 ปีแรก กล่าวว่าให้พิจารณาตามความเหมาะสมของพื้นที่ แหล่งน้ำ และทุนทรัพย์ที่จะลงทุน ด้วยวิธีการทางเลือกที่หลากหลายตั้งแต่ การหาบน้ำรด การใช้ปั๊มน้ำและท่อวาง การวางระบบน้ำพ่นฝอยเล็กหรือน้ำหยด กรณีระบบน้ำพ่นฝอยหรือน้ำหยด สมชาย (2543) ระบุว่าให้พิจารณาวางระบบเผื่ออนาคตที่ต้นลิ้นจี่จะโตขึ้นด้วย ปริมาณน้ำที่ต้องให้แก่ต้นไม้ที่ปลูกในปีแรก และปีที่ 2 ประมาณ 20 ลิตร และ 60 ลิตร/4-5 วัน

การให้น้ำลิ้นจี่ที่ให้ผลผลิตแล้ว การให้น้ำแก่ต้นลิ้นจี่อายุ 3 ปีขึ้นไป แบ่งเป็น 2 ระยะ (พาวัน, 2544) คือ

1. **ระยะการเจริญทางกิ่ง ใบ** ส่วนใหญ่มักอยู่ในช่วงฤดูฝน จึงไม่ต้องมีการให้น้ำ ยกเว้นเมื่อฝนทิ้งช่วง แต่ในช่วงก่อนออกดอกเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม ควรงดการให้น้ำเพื่อลดการดูดซึมธาตุไนโตรเจน

2. **ระยะออกดอกและติดผล** ช่วงนี้ควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ เพราะอยู่ในช่วงหน้าแล้ง ถ้าต้นลิ้นจี่ขาดน้ำจะทำให้ผลร่วงและอาจทำให้ผลแตกและไหม้

อย่างไรก็ตามจากการสอบถามพบว่า เกษตรกรมีความเข้าใจเรื่องของการจัดการน้ำในลิ้นจี่แตกต่างกันอย่างกว้างขวาง เป็นผลให้มีวิธีดำเนินการที่แตกต่างกัน

จากการสำรวจสวนลิ้นจี่ 241 สวน ใน จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย พบว่า ส่วนใหญ่ให้น้ำแบบพ่นฝอย (sprinkler irrigation) ร้อยละ 58.8 รองลงมาคือ แบบใช้สายยางรด ร้อยละ 36.7 ส่วนการให้น้ำแบบปล่อยท่วมแปลง (flooding) แบบพ่นฝอยโดยอาศัย big gun หรือแบบหยด (drip irrigation) และแบบปล่อยตามร่องน้ำ (furrow) พบเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 4.9) ซึ่งการให้น้ำแบบพ่นฝอยเป็นวิธีการให้น้ำที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว สม่ำเสมอ และสามารถควบคุมการให้น้ำได้ตามต้องการ รวมทั้งสามารถให้ปุ๋ยไปพร้อมกับการให้น้ำ (fertigation) ได้ด้วย แต่การให้น้ำวิธีนี้จะค่าใช้จ่ายในการลงทุนครั้งแรกค่อนข้างสูง ส่วนการให้น้ำแบบปล่อยท่วมแปลง มีการสิ้นเปลืองน้ำมาก เป็นที่น่าสนใจว่ายังมีบางสวนที่ไม่มีวิธีการให้น้ำ อาศัยแหล่งน้ำจากฝนเท่านั้น เนื่องจากปลูกบนพื้นที่ดอน และที่สูง

ตารางที่ 4.9 วิธีการให้น้ำในสวนล้นจี่ของเกษตรกร ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

วิธีการให้น้ำ	สวนล้นจี่	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
พ่นฝอย	140	58.8
สายยาง	87	36.7
ปล่อยท่วมแปลง	5	2.1
Big gun	2	0.8
แบบหยด	2	0.8
ปล่อยตามร่องน้ำ	2	0.8
รวม	238*	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

หมายเหตุ* บางสวนไม่ได้ระบุวิธีการให้น้ำ

สมชาย (2543) กล่าวถึงการให้น้ำล้นจี่ว่า ต้องให้น้ำซึมลึกลงไปดินประมาณ 40 ซม. ขึ้นไป เพราะรากล้นจี่ส่วนใหญ่แพร่กระจายอยู่ในดินที่ความลึกระดับนี้ รอบวันในการให้น้ำล้นจี่ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและลักษณะเนื้อดินที่อุ้มน้ำไว้มากน้อยไม่เท่ากัน สวนล้นจี่ใน จ.เชียงใหม่และ จ.ลำพูน มีรอบการให้น้ำสำหรับเดือนต่างๆ และดินเนื้อต่างๆ ดังตารางที่ 4.10 ปริมาณน้ำต่อการให้แต่ละครั้งสำหรับดินเนื้อต่างๆ และทรงพุ่มขนาดต่างๆ แสดงไว้ในตารางที่ 4.11 ส่วนความต้องการน้ำรายวันของล้นจี่ทรงพุ่มขนาดต่างๆ แสดงไว้ในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.10 รอบการให้น้ำสำหรับสวนล้นจี่ในเดือนต่างๆ และดินเนื้อต่างๆ

เดือน	รอบการให้น้ำในดินเนื้อต่างๆ (วัน)			
	ร่วนทราย	ร่วน	ร่วนเหนียวและเหนียว	ร่วนและเหนียวสีแดงในที่ดอน
มกราคม	9	12	15	12
กุมภาพันธ์	7	9	12	8
มีนาคม	6	8	9	7
เมษายน	5	7	8	6
พฤษภาคม	6	8	9	7
มิถุนายน	7	9	13	10
กรกฎาคม-ตุลาคม	ไม่ต้องให้น้ำในฤดูฝน ยกเว้นระยะฝนทิ้งช่วง			
พฤศจิกายน	10	13	15	12
ธันวาคม	10	15	17	13

ที่มา : สมชาย (2543)

ตารางที่ 4.11 ปริมาณน้ำต่อการให้น้ำครั้งหนึ่ง สำหรับดินเนื้อต่างๆ และทรงพุ่มขนาดต่างๆ

เนื้อดิน	ปริมาณการให้น้ำ (ลิตร/ครั้ง)						
	ขนาดทรงพุ่ม (เมตร)						
	2	3	4	5	6	7	8
ร่วนทราย	110	250	440	690	990	1,346	1,760
ร่วน	170	370	650	1,030	1,490	2,020	2,640
ร่วนเหนียวและเหนียว	180	400	720	1,120	1,610	2,190	2,860
ดินเหนียวและร่วนสีแดงในที่ดอน	140	310	550	860	1,240	1,680	2,200

ที่มา : สมชาย (2543)

ตารางที่ 4.12 ความต้องการน้ำรายวันของลันจีทรงพุ่มขนาดต่างๆ

เดือน	ความต้องการน้ำ (ลิตร/ต้น/วัน)					
	ขนาดทรงพุ่ม (เมตร)					
	3	4	5	6	7	8
มกราคม	26	46	71	102	139	182
กุมภาพันธ์	36	61	96	138	188	245
มีนาคม	42	74	115	166	226	295
เมษายน	49	86	135	194	264	345
พฤษภาคม	42	74	115	166	226	295
มิถุนายน	34	61	96	138	188	245
กรกฎาคม-ตุลาคม	ไม่ต้องให้น้ำ ยกเว้นฝนทิ้งช่วงยาว					
พฤศจิกายน	26	46	71	102	139	182
ธันวาคม	23	41	64	92	125	163

* ความต้องการน้ำรายวันนี้ คำนวณเพื่อสำหรับประสิทธิภาพการใช้น้ำ 80% ไว้แล้ว

ที่มา : สมชาย (2543)

1.3.2 แหล่งน้ำ

จากการสำรวจสวนลันจี 241 สวน ใน จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย พบว่า แหล่งน้ำหลักที่ใช้ในสวนลันจีเป็นชลประทานราษฎร์ ที่เรียก **ประปาภูเขา** ร้อยละ 68.7 เนื่องจากพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่อยู่บนที่สูง ใกล้กับแหล่งต้นน้ำ จึงมีน้ำสำหรับสวนลันจีในปริมาณมากเพียงพอต่อความต้องการ ส่วนในพื้นที่ราบมีแหล่งน้ำมาจากน้ำท่า (แม่น้ำ) เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 12.0 รองลงมาเป็น น้ำฝน และน้ำใต้ดิน ร้อยละ 9.9 และ 8.6 ตามลำดับ ขณะที่พบแหล่งน้ำที่เป็นชลประทานรัฐเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ตารางที่ 4.13 และ ภาพที่ 4.2)

ตารางที่ 4.13 แหล่งน้ำสำคัญเพื่อการเพาะปลูกลันจีในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

แหล่งน้ำ	สวนลันจี	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
ประปาภูเขา	160	68.67
แม่น้ำ	28	12.02
สระเก็บน้ำ	23	9.87
น้ำใต้ดิน	20	8.58
ชลประทานรัฐ	2	0.86
รวม	233*	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

หมายเหตุ* บางสวนไม่ได้ระบุแหล่งน้ำที่ใช้

ก)

ข)

ค)

ภาพที่ 4.2 แหล่งน้ำหลักที่ใช้ในสวนลันจี ก) ประปาภูเขา, ข) น้ำฝน และ ค) น้ำใต้ดิน

1.4 การจัดการธาตุอาหาร

การจัดการธาตุอาหารที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่ต้นลิ้นจี่ เป็นเทคนิคการปรับปรุงคุณภาพผลของลิ้นจี่ให้ดีขึ้นวิธีหนึ่ง ซึ่งมีรายงานไว้ค่อนข้างหลากหลายดังแสดงในตารางที่ 4.14 ปัจจุบันพบว่าการจัดการธาตุอาหารในลิ้นจี่ของเกษตรกร ยังเน้นไปที่การใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งต่างกับเกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่มีการปรับใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในสัดส่วนที่สูงขึ้น ตัวเลขจากการสำรวจเกษตรกรชาวสวนลิ้นจี่ ใน จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย จำนวน 241 ราย ชี้ว่า เกือบทั้งหมด ร้อยละ 81.3 ยังใช้ปุ๋ยเคมีเป็นหลัก ร้อยละ 17.9 มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เสริมเข้ากับปุ๋ยเคมีในรูปแบบต่างๆ (ภาพที่ 4.3) นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวสวนลิ้นจี่ ร้อยละ 0.8 ไม่มีการให้ปุ๋ยเลย (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.14 เทคนิคการปรับปรุงและเพิ่มขนาดผลลิ้นจี่

วิธีการ	ผลที่ได้	การอ้างอิง
● ให้โบรอน 0.04%	● ลดการแตกของผล	● Misra and Khan, 1981
● ให้โบรอน 0.8%	● เร่งการสุกของผลได้ก่อน 22-27 วัน	● Misra and Khan, 1981
● ฟันซิงค์ซัลเฟต 0.5% ยูเรีย 2% หรือ NAA 20 ppm	● เพิ่มการติดผล ขนาดผล น้ำหนักผล และเปอร์เซ็นต์เนื้อ ลดการร่วงของผล	● Barun and Rajesh, 2003
● เพิ่มปริมาณไนโตรเจน	● เพิ่มการติดผล ขนาดผล และน้ำหนักผล	● Yamdagani, <i>et al.</i> , 1980
● การให้ $ZnSO_4$ 0.04%	● เพิ่มขนาดผลลิ้นจี่ได้	● Misra and Khan, 1981
● ฟันแคลเซียมคลอไรด์ เข้มข้น 0.6% ร่วมกับสารจับใบ Tween 20 ฟัน 20 และ 10 วันก่อนเก็บเกี่ยว	● เพิ่มน้ำหนักผลและปริมาณเนื้อ ลดความหนาของเปลือกและขนาดเมล็ด	● Roychoudhury, <i>et al.</i> , 1992

ตารางที่ 4.15 การให้ปุ๋ยในสวนลิ้นจี่ของเกษตรกร ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

การให้ปุ๋ย	สวนลิ้นจี่	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
ปุ๋ยเคมี	196	81.3
ปุ๋ยเคมี+อินทรีย์	34	14.1
ปุ๋ยเคมี+อินทรีย์+อินทรีย์เคมี	9	3.8
ไม่ให้ปุ๋ย	2	0.8
รวม	241	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

ก)

ข)

ค)

ภาพที่ 4.3 รูปแบบของปุ๋ยที่เกษตรกรสวนลิ้นจี่ใช้
ก) ปุ๋ยเคมี, ข) ปุ๋ยน้ำหมัก, ค) ปุ๋ยหมัก

1.5 การจัดการศัตรูพืช

จากการสำรวจสวนลิ้นจี่ จำนวน 241 สวน ใน จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย พบว่า ศัตรูพืชสำคัญที่สร้างความเสียหายให้แก่สวนลิ้นจี่มากที่สุด อยู่ในกลุ่ม แมลงศัตรูพืช ได้แก่ หนอนเจาะขั้ว ร้อยละ 23.5 รองลงมาคือ มวนลำไย ร้อยละ 20.5 (ภาพที่ 4.4) นอกจากนี้ยังมีศัตรูพืชสำคัญที่พบ ได้แก่ เพลี้ยหอย เพลี้ยแป้ง (ภาพที่ 4.4) หนอนเจาะกิ่ง หนอนคืบ/หนอนกินใบ เป็นต้น (ตารางที่ 4.16) แนวทางปฏิบัติเดียวที่เกษตรกรมีต่อปัญหาดังกล่าว คือ การใช้สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ที่เป็นสารเคมี (ภาพที่ 4.5) สำหรับการตัดสินใจเลือกใช้สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ของเกษตรกร อาศัยจากหลายแหล่งข้อมูลด้วยกัน แต่สำคัญที่สุดระบุว่ามาจาก ประสบการณ์ของตนเอง ถึงร้อยละ 63.8 เป็นที่น่าสังเกตว่าร้านค้าสารเคมีเกษตรใกล้บ้าน มีส่วนในการตัดสินใจของเกษตรกรมากเป็นอันดับรองลงมา ร้อยละ 29.2 นอกจากนี้ข้อมูลยังระบุว่าเกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันภายในกลุ่ม มากกว่าอาศัยคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ตารางที่ 4.17)

ก)

ข)

ภาพที่ 4.4 แมลงศัตรูพืชสำคัญที่พบในลิ้นจี่ ก) มวนลำไย และ ข) เพลี้ยแป้ง

ตารางที่ 4.16 แมลงศัตรูพืชสำคัญของลิ้นจี่ ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

แมลงศัตรูลิ้นจี่	สวนลิ้นจี่	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
หนอนเจาะซั้ว	103	23.5
มวนลำไย	90	20.5
เพลี้ยหอย/แป้ง	66	15.1
หนอนเจาะกิ่ง	44	10.0
หนอนคืบ	29	6.6
ไรกำมะหยี่	27	6.2
แมลงวันทอง	24	5.5
หนอนกินใบ	21	4.8
ครั่ง	19	4.3
อื่นๆ	15	3.4
รวม	438*	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

หมายเหตุ* บางสวนมีแมลงศัตรูพืชมากกว่า 1 ชนิด

ภาพที่ 4.5 การใช้สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ ในสวนลิ้นจี่

ตารางที่ 4.17 แหล่งข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเลือกใช้สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ ของชาวสวนลิ้นจี่ ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

แหล่งข้อมูล	สวนลิ้นจี่	
	จำนวนสวน	ร้อยละ
ประสบการณ์	155	63.8
ร้านค้าสารเคมีเกษตร	71	29.2
เพื่อนเกษตรกร	14	5.8
เจ้าหน้าที่รัฐ	2	0.8
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการชาย	1	0.4
รวม	243*	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

หมายเหตุ* บางสวนอาจได้รับคำแนะนำจากหลายฝ่าย

1.6 การจัดการอื่นก่อนการเก็บเกี่ยว

1.6.1 การชักนำให้ลิ้นจี่ออกดอก

ลิ้นจี่เป็นพืชที่ต้องการอุณหภูมิต่ำสำหรับการเจริญเติบโตประมาณ 20-25° เซลเซียส แต่ในช่วงก่อนออกดอกลิ้นจี่ต้องการอุณหภูมิต่ำประมาณ 15-20° เซลเซียส นานอย่างน้อย 4 สัปดาห์ (สุเมฆ, 2543) ปัญหาที่เกษตรกรมักพบอยู่เสมอในการทำสวนลิ้นจี่ คือ การออกดอกไม่สม่ำเสมอทุกปี (irregular bearing) ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกรเป็นอย่างมาก จากการสำรวจสวนลิ้นจี่ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย จำนวน 241 สวน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ชักนำการออกดอกของลิ้นจี่ถึง ร้อยละ 92.5 นอกจากนั้นเป็นการปล่อยให้พืชออกดอกตามธรรมชาติ วิธีการที่เกษตรกรนิยมใช้มากที่สุด คือ การควั่นกิ่ง รองลงมา คือ การสับโคนต้น และการพ่นสารเคมี วิธีการชักนำออกดอกทั้งสองวิธีดังกล่าว ต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญอย่างมาก มิเช่นนั้นอาจส่งผลกระทบต่อต้นลิ้นจี่ได้

1) **การควั่นกิ่ง** การควั่นกิ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ยับยั้งการแตกใบอ่อน ช่วยให้กิ่งมีการเก็บสะสมอาหารไว้มากขึ้น เนื่องจากการควั่นกิ่งเป็นการตัดเส้นทางลำเลียงอาหารที่ใบพืชสังเคราะห์ขึ้น ไม่ให้มีการเคลื่อนย้ายลงไปยังส่วนล่าง (เช่น ราก) เป็นการชั่วคราว ทำให้มีการสะสมที่ยอดมากขึ้น ซึ่งมีส่วนช่วยให้มีการออกดอก ศรีมูล (2528) อ้างใน พาวิน และ นพดล (2543) ลิ้นจี่แต่ละพันธุ์สามารถตอบสนองต่อการควั่นกิ่งได้แตกต่างกัน พันธุ์ที่ตอบสนองต่อการควั่นกิ่งได้ดี คือ ชงฮวย และ บริวสเตอร์ ส่วน โอเวียเย และ ค่อม ตอบสนองได้ไม่ดีนัก

อุปกรณ์ เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการควั่นกิ่งในลิ้นจี่ ได้แก่ **เลื่อยโค้งขนาดเล็ก** โดยทั่วไปฟันเลื่อยจะซ็อกสองข้างสลับกัน ต้องนำมาปรับแต่งให้ฟันเลื่อยตรงกัน เพื่อมิให้เกิดรอยแผลขนาดใหญ่ รอยควั่นที่เกิดจากใบเลื่อยไม่ปรับแต่งต้องใช้เวลาานานกว่าแผลจะหายสนิท **ลวด** ควรใช้ขนาดที่พอดีกับความหนาของใบเลื่อย สามารถมัดลิกเข้าไปในรอยแผลได้สนิท และไม่เป็นสนิม **คีม** ใช้สำหรับดึงลวดรอบรอยแผลให้แน่น ถ้าเป็นคีมขนาดเล็กจะสะดวกต่อการพกพา

ต้นและกิ่งที่จะทำการควั่น ต้องมีการเตรียมให้สมบูรณ์ตั้งแต่หลังการเก็บเกี่ยว ทั้งด้านธาตุอาหารพืช น้ำ การตัดแต่งกิ่ง และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ต้นที่จะควั่นกิ่งต้องมีการผลิใบอ่อนอย่างน้อย 2 ชุด (ขึ้นอยู่กับการบำรุงต้นลิ้นจี่ให้สมบูรณ์ หากต้นสมบูรณ์มาก สามารถแตกใบอ่อนได้ถึง 3 ชุด) กิ่งที่จะควั่นต้องเลือกมีลักษณะกลม ผิวเรียบมากที่สุด และไม่บังแสงแดดกับกิ่งอื่น สามารถควั่นกิ่งได้ทุกกิ่ง แต่ควรปล่อยกิ่งด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ไว้ประมาณ 1 กิ่ง เพื่อให้เป็นกิ่งที่เลี้ยงที่ช่วยให้ต้นมีการเจริญเติบโตตามปกติ

ระยะเวลาควั่นกิ่ง เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการชักนำการออกดอกของลิ้นจี่ เพราะระยะเวลาการควั่นกิ่งจะแตกต่างกันไปในลิ้นจี่แต่ละต้น ของแต่ละสวน เนื่องจากลิ้นจี่แตกใบอ่อนไม่พร้อมกัน ระยะเวลาที่เหมาะสมต่อการควั่นกิ่ง คือ ช่วงที่ใบอ่อนเปลี่ยนเป็นสีเขียว หรือตั้งแต่ประมาณเดือนตุลาคมเป็นต้นไป

ตำแหน่งการควั่นกิ่ง ต้องเลือกตำแหน่งของกิ่งที่มีส่วนกลมมากที่สุด เพราะจะทำให้รอยแผลมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ สามารถใช้ลวดมัดรอบรอยแผลได้สนิท สำหรับการควั่นกิ่งในปีต่อไป ต้องเปลี่ยนตำแหน่งการควั่นอาจให้สูงขึ้นหรือต่ำลง แต่ต้องไม่เป็นตำแหน่งเดิม

วิธีการควั่นกิ่ง ใช้เลื่อยที่เตรียมไว้เฉือนเข้าไปที่เปลือกกิ่งเบาๆ โดยการถอยใบเลื่อยเข้าหาตัวผู้ควั่นที่ตำแหน่งกลมที่สุดของกิ่งนั้น ให้เริ่มจากผิวชั้นนอกสุดซึ่งมีหลายชั้น เรียกทุกชั้นนี้รวมกันว่า เพริเดิร์ม (periderm) ลิกเข้าไปถึงชั้นโฟลเอ็ม (phloem) เท่านั้น (Goren et al., 2004) แต่ไม่ถึงชั้น แคมเบียมท่อลำเลียง (vascular cambium) สามารถคะเนความลึกของรอยแผลได้จาก สีของซี่เลื่อย หากเลื่อยลิกเกิน โฟลเอ็ม ซี่เลื่อยจะมีสีขาวของเนื้อไม้ (wood) ต้องดึงเลื่อยให้เบาลง หากรอยแผลลิกพอดี (ยังอยู่ในชั้นโฟลเอ็ม) ซี่เลื่อยจะมีสีน้ำตาลแดง จากนั้นใช้ลวดรัดให้ตรงรอบรอยแผล แล้วใช้คีมดึงลวดให้รัดจนแน่นสนิท (ภาพที่ 4.6)

ก)

ข)

ค)

ภาพที่ 4.6 การควั่นกิ่งลั่นจี่ ก) ใช้เลื่อยดึงย้อน กลับให้เป็นรอยแผลรอบกิ่ง ข) มีความกว้างประมาณความสูงของเหรียญบาท ค) แล้วใช้ลวดเบอร์ 18 ที่ไม่เกิดสนิมมัดซ้ำอีก

กำหนดเวลาแก้ลวดดอก หลังจากควั่นกิ่งแล้ว ต้องสังเกตบริเวณรอยควั่นซึ่งแยกออกเป็น 2 ส่วน โดยมีรอยควั่นและลวดกั้นอยู่ หากพบว่าบริเวณส่วนบนของรอยควั่นโตกว่าส่วนล่าง (มีการขยายยื่นออกมา) แสดงว่ากิ่งลั่นจี่ได้มีการสะสมอาหารเพื่อชักนำการออกดอกแล้ว ใช้คีมแก้ลวดดอกได้

ในช่วงที่ทำการควั่นกิ่งลั่นจี่ เกษตรกรอาจประสบปัญหาการผลิใบอ่อนขึ้นมาแทนการออกดอก การกำจัดใบอ่อนโดยไม่ส่งผลต่อการการออกดอกของลั่นจี่ สามารถทำได้วิธีหนึ่ง คือ การใช้สารเคมีพ่นให้ทั่วทั้งต้นเพื่อกำจัดใบอ่อนชุดที่ไม่ต้องการ ตัวอย่างเช่น ใช้ โกลด์-2E ซึ่งเป็นสารฆ่าวัชพืช Oxyfluorfen ในอัตรา 20 มล./น้ำ 200 ลิตร

2) การสับโคนต้น เป็นวิธีการชักนำการออกดอกที่ไม่เป็นที่นิยมกันนัก เพราะต้นมีโอกาสทรุดโทรม หรือตายได้มากกว่าการควั่นกิ่ง เนื่องจากแผลค่อนข้างกว้าง และมีจำนวนรอยแผลมาก เท่าที่พบจากการสำรวจมีเกษตรกรบางรายเท่านั้นที่ใช้การสับโคนต้นร่วมกับการควั่นกิ่ง (ภาพที่ 4.7)

ภาพที่ 4.7 การสับโคนต้นร่วมกับการควั่นกิ่งเพื่อชักนำการออกดอกในลันจี

1.6.2 การตัดแต่งกิ่ง

การตัดแต่งกิ่ง เป็นการจัดการพืชกิจกรรมหนึ่งที่ทำทันทีหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต แต่ก็อาจรวมถึงการปฏิบัติหลังสิ้นสุดฤดูฝนก่อนการออกดอก มีวัตถุประสงค์ที่จะจัดและควบคุมขนาดของทรงพุ่ม และเปิดช่องให้แสงแดดส่องเข้าไปในทรงพุ่มได้อย่างทั่วถึง เพื่อลดปัญหาศัตรูพืช ลดความแรงของลมพายุที่จะมาปะทะพุ่มต้น กระจายผลให้ติดอย่างสม่ำเสมอไปทั่วต้น สะดวกต่อการอารักขาพืช ปรับปรุงสีผิวผลแก่ (เปิดโอกาสให้ผลได้รับแสงมากขึ้น) เก็บเกี่ยวผลผลิตได้ง่าย และเพื่อยืดระยะเวลาการเก็บเกี่ยวออกไป การตัดแต่งกิ่งยังเป็นการเตรียมต้นให้มีสภาพสมบูรณ์พร้อมสำหรับการออกดอก เพราะได้กำจัดกิ่งยังใช้อาหารจากต้นแต่ไม่พึงประสงค์แล้วออกไป อย่างไรก็ตาม การตัดแต่งกิ่งของเกษตรกรชาวสวนลันจีในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย มีวัตถุประสงค์และเทคนิคที่น่าสนใจดังนี้

ปัจจุบันเกษตรกรนิยมทำการตัดแต่งกิ่งกันอย่างกว้างขวาง เห็นได้จากการสำรวจสวนลันจีในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย ซึ่งพบว่า **มีการตัดแต่งกิ่งสูงถึงร้อยละ 96.9** ช่วงเวลาที่เกษตรกรนิยมตัดแต่งกิ่ง คือ ทันทีหลังการเก็บเกี่ยว โดยเกษตรกรระบุว่า เพื่อลดปัญหาการสะสมโรคแมลง ทำให้ทรงพุ่มโปร่ง ลดความเสียหายที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น ลมการโค่นล้ม และกิ่งฉีกหักจากลมพายุและฝนที่ตกหนัก

1.6.3 การค้ำกิ่ง

การค้ำกิ่งเป็นการจัดการพืชอีกกิจกรรมหนึ่ง ที่ทำหลังการติดผล เพื่อเสริมความแข็งแรงให้กับต้น และกิ่ง ป้องกันการฉีกขาดของกิ่งจากการรับน้ำหนักผล รวมทั้งการลดความเสียหายจากภัยธรรมชาติ เช่น ปัญหาลมพายุ และฝนตกหนัก ซึ่งมักทำให้เกิดความเสียหายแก่ต้นและผลผลิตของลันจีเป็นจำนวนมากทุกปี จากการสำรวจเกษตรกรผู้ปลูกลันจีใน จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย พบ **มีการค้ำกิ่งในลันจี ร้อยละ 91.3** โดยระบุว่าในช่วงเดือนเมษายนของทุกปีมักจะมีลมพายุ การค้ำกิ่งจะป้องกันความเสียหายของต้นและกิ่งได้มาก สามารถทำได้หลายวิธี แต่ที่นิยมมี 2 วิธี คือ แบบล้อมคอก และค้ำยันรายกิ่ง ดังแสดงในภาพที่ 4.8

ก)

ข)

ภาพที่ 4.8 ลักษณะการค้ำกิ่งลั่นजी ก) แบบล้อมคอก ข) และแบบค้ำยันรายกิ่ง ของเกษตรกรในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

1.6.4 การผลิตผล

การผลิตผลเป็นการจัดการพืชอีกกิจกรรมหนึ่ง ปกตินิยมปฏิบัติในพืชที่มีผลขนาดใหญ่ เช่น ทุเรียน หรือผลขนาดเล็กแต่มีมูลค่าสูง เช่น องุ่น เพื่อเพิ่มคุณภาพผล แต่จะเป็นกิจกรรมของเกษตรกรชั้นนำเท่านั้น หากนำมาปฏิบัติในไม้ผลขนาดเล็กลงมา เช่น มะม่วง ส้ม ลำไย และลั่นजी เพราะเกษตรกรจะต้องมั่นใจที่จะควบคุมจำนวนผลบนต้น (crop load) ให้ได้ตามต้องการอย่างแม่นยำเท่านั้น อย่างไรก็ตามในลั่นजीยังพบว่าเกษตรกรชั้นนำยอมทำเฉพาะในพื้นที่จักรพรรดิเท่านั้น (ภาพที่ 4.9) เพราะพันธุ์นี้มีข้อด้อยคือ เมื่อติดผลมาก ผลจะเบียดเสียดกันทำให้แมลงเข้าไปอาศัย และทำให้ผลลั่นजीมีขนาดเล็ก

ก)

ข)

ค)

ภาพที่ 4.9 การผลิตผลลั่นजीพันธุ์จักรพรรดิ ระยะผลเริ่มเปลี่ยนเป็นสีแดง ให้เหลือประมาณ 4 ผล/ช่อ

1.6.5 การปรับปรุงคุณภาพสีผิวผลลั่นजी

การผลิตลั่นजीบางครั้งพบว่าสีของผลไม่สดใสและไม่สม่ำเสมอ จึงมีการห่อผลขณะที่ยังอยู่บนต้น วัสดุที่นำมาใช้ในการห่อผลมีให้เลือกปฏิบัติหลากหลายในไม้ผล ขึ้นอยู่กับขนาดและมูลค่าของผลไม้แต่ละชนิด โดยทั่วไปการ

ห่อผลมีจุดประสงค์ คือ 1) เพื่อป้องกันการทำลายจากแมลงศัตรูพืช เช่น หนอนเจาะขั้วผลในลิ้นจี่ เป็นต้น เนื่องจากช่วงลิ้นจี่ใกล้สุกผิวผลจะอ่อนตัวลง ทำให้แมลงและศัตรูพืชเข้าทำลายได้ง่ายขึ้น 2) เพื่อเพิ่มขนาดผล พบในไม้ผลหลายชนิด และ 3) ช่วยเพิ่มคุณภาพภายนอกของผล เช่น สีสวยงาม สะอาด ไม่มีรอยตำหนิ 4) เพื่อยืดอายุการเก็บเกี่ยวออกไป การห่อผลมีระยะที่ควรปฏิบัติแตกต่างกันระหว่างไม้ผลแต่ละชนิด การห่อผลในลิ้นจี่เกษตรกรเห็นว่าสามารถลดความเสียหายจากศัตรูพืชและเพิ่มคุณภาพภายนอกของผลได้เป็นอย่างดี ส่วนระยะที่เหมาะสมมีการระบุว่า ควรห่อผลเมื่อลิ้นจี่เริ่มเปลี่ยนสีจากสีเขียวเป็นสีแดง หรือเริ่มแก่ หรือก่อนเก็บเกี่ยวประมาณ 20-25 วัน เป็นอย่างน้อย โดยใช้ถุงกระดาษ หรือถุงพลาสติกที่ตัดปลายถุง ห่อผลทั้งข้อ ผูกปากถุงกับโคนก้านข้อให้แน่น (ภาพที่ 4.10) ในประเทศจีนมีการทดลองใช้วัสดุต่างๆ ในการห่อผลเพื่อปรับปรุงสีผิว พบว่า การใช้ถุงเซลโลเฟน และถุงผ้าฝ้าย แรงให้เกิดการเปลี่ยนสีภายใน 10 วัน และสามารถปรับปรุงคุณภาพของสีผิวได้ (Chen, *et al.*, 1999)

ภาพที่ 4.10 ลักษณะการห่อผลลิ้นจี่ด้วยถุงพลาสติก เมื่อลิ้นจี่เริ่มเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีแดง หรือ 20-25 วันก่อนการเก็บเกี่ยวเป็นอย่างน้อย

1.7 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

ลิ้นจี่ผลสดมีจุดอ่อนอย่างยิ่งในด้านอายุการวางตลาดหลังการเก็บเกี่ยว เนื่องจากคุณภาพภายนอกของลิ้นจี่ซึ่งหมายถึงสีแดง (ที่เกิดจากสารสี แอนโทไซยานิน) และความสดเป็นจุดขายที่สำคัญ แต่คุณภาพดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ทำให้เกษตรกรมีข้อจำกัดในด้านเวลาสูงเมื่อลิ้นจี่พร้อมที่จะเก็บเกี่ยว การจัดการเรื่องเวลาที่ผิดพลาดทำให้มูลค่าของผลผลิตเปลี่ยนไปในทางลบทันที การเกิดสีน้ำตาลที่ผิวมีสาเหตุมาจากการสูญเสียน้ำของเปลือกลิ้นจี่ (Scott *et al.*, 1982) การให้ความชื้นแก่ผลลิ้นจี่ จะช่วยชะลอการเปลี่ยนสีและการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพให้เกิดช้าขึ้น และการใช้พลาสติกห่อหุ้มจะช่วยรักษาความชื้นได้ ส่วนแนวทางการปรับปรุงคุณภาพสีผิวลิ้นจี่แสดงไว้ในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 วิธีการปรับปรุงคุณภาพสปีดลิ่ง

วิธีการ	ผลที่ได้	การอ้างอิง
<ul style="list-style-type: none"> ● ร่ม ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ความเข้มข้น 2% นาน 25 นาที แล้วนำไปแช่ในสารละลาย กรดไฮโดรคลอริก เข้มข้น 1.0 N นาน 15 นาที แล้วนำไปเก็บรักษาที่ อุณหภูมิ 5^oเซลเซียส ● ให้ สังกะสี เข้มข้น 0.8% และ โบรอน ร่วมกับ 2,4-D 10 ppm และ GA₃ 10 ppm ● จุ่มผลใน กรดซิตริก เข้มข้น 1 โมล/ลิตร นาน 10 นาที เก็บรักษาไว้ที่อุณหภูมิ 5^oเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 90-95% ● จุ่มผลใน กรดแอสคอร์บิก เข้มข้น 1 โมล/ลิตร นาน 10 และ 30 นาที เก็บรักษาไว้ที่อุณหภูมิ 5^oเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 90-95% ● ร่ม ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ 1.2% นาน 10 นาที ร่วมกับจุ่มผลใน กรดไฮโดรคลอริก เข้มข้น 1 N นาน 2 นาที และเก็บที่อุณหภูมิ 23^oเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 60% ● แช่ผลในสารละลายผสมของ กรดซิตริก เข้มข้น 10% น้ำตาลซูโครส 10% และ กรดแอสคอร์บิก 1% นาน 30 นาที แล้วแช่แข็งที่อุณหภูมิ -22^oเซลเซียส ● แช่ผลในสารละลาย NaHSO₃ เข้มข้น 1% และกรด HCl เข้มข้น 0.5% นาน 8 นาที ● จุ่มผลใน benomyl (1 กรัม/น้ำ 1 ลิตร) ที่มีอุณหภูมิ 48^oเซลเซียส นาน 1-3 นาที หรือ ที่ 50^oเซลเซียส นาน 1-2 นาที ● ลดอุณหภูมิผลลิ่งแล้วห่อด้วยฟิล์มหนา 0.03 มม. และใช้ 0.1% TBZ (Thiabendazole) เก็บไว้ที่อุณหภูมิ 1^oเซลเซียส นาน 40 วัน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ป้องกันการเกิดผิวสีน้ำตาล และ รักษาสีแดงของเปลือกผลได้นานถึง 7 สัปดาห์ ● ลดการร่วง และการแตกของผล ● ชะลอการเกิดสีน้ำตาลบนผิวได้ประมาณ 42 วัน ● ลดการเกิดสีน้ำตาลบนเปลือกลิ่งพันธุ์คอม แต่หลังจาก 28 วันผ่านไปจะเกิดเชื้อราขึ้น ● ลดการเปลี่ยนสีผิวของเปลือกลิ่งเมื่อผ่านไป 12 สัปดาห์ สีเปลือกและรสชาติไม่เปลี่ยนแปลง ● รักษาสีแดงของเปลือก และชะลอการเกิดสีน้ำตาลของเปลือกได้ ● รักษาสีแดงของเปลือก และคุณภาพของผล ● ควบคุมการเกิดโรค คุณภาพและสีผลไม่เสียหาย เก็บที่ 5^oเซลเซียสได้นาน 4 สัปดาห์ ● ลดอัตราการหายใจ การเปลี่ยนสีของเปลือก หลังนำออกห้องเย็น ชะลอการลดลงของกรดอินทรีย์ และกรดแอสคอร์บิก และเพิ่มอายุการวางขาย 	<ul style="list-style-type: none"> ● สันห์, 2538 ● Sinha, et al., 1999 ● Terdbaramee, et al., 2003b ● Terdbaramee, et al., 2003a ● Underhill, et al., 1992 และ 1994 ● บุญส่ง, 2543 ● Jiang, et al., 1997 ● Wong, et al., 1991 ● Zhang, 2004

ที่ผ่านมาการซื้อขายลิ่งใน จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย เกษตรกรผู้ปลูกยังไม่ได้รับความเป็นธรรมในด้านราคา แม้จะมีอุปสรรคหลายด้านดังที่กล่าวมา ผลผลิตที่นำออกสู่ตลาด ส่วนใหญ่พ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้กำหนดราคา ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามเกรดและขนาดของผลลิ่งที่ประเมินด้วยสายตา ที่ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ พ่อค้าขายส่ง และพ่อค้าส่งออก จะตั้งจุดรับซื้อในพื้นที่ (เรียกในท้องถิ่นว่า “ยัง”) เพื่อรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร กรณีลิ่งพันธุ์จักรพรรดิ ส่วนใหญ่ “ยัง” จะนำบรรจุภัณฑ์ ที่มีทั้งตะกร้าพลาสติกหรือกล่องกระดาษ (ภาพที่ 4.11) ไปให้เกษตรกร

จากนั้นเกษตรกรจะคัดเกรด แล้วบรรจุกล่องๆ ละ 11 กิโลกรัม (คิดรวมน้ำหนักกล่องแล้ว) บรรจุทุกกล่องล้นจีไปยังจุดรับส่งสินค้าใน อ.ฝาง เพื่อขนส่งไปยังพ่อค้าที่ตลาดในกรุงเทพฯ เช่น ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง เป็นต้น โดยที่เกษตรกรยังไม่ทราบราคา ต้องให้พ่อค้าจำหน่ายผลผลิตไปก่อน ราคาขายจะแจ้งให้ทราบเป็นวันต่อวัน แล้วพ่อค้าจะจ่ายเงินให้กับเกษตรกรโดยผ่านทางธนาคาร หรือ “ยัง” ในท้องถิ่นตามแต่ละตกลงกัน โดยเกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่าย ดังนี้ (ข้อมูลปีการผลิต 2546)

1. ค่าดำเนินการ (ให้กับ “ยัง”)	10% ของราคาผลผลิต ณ วันที่ส่งสินค้า
2. ค่ากล่องขนาด 11 กิโลกรัม	17 บาท/กล่อง
3. ค่ากรรมกรยกของ	3 บาท/กล่อง
4. ค่าพาหนะขนส่ง	15 บาท/กล่อง

ก)

ข)

ค)

ง)

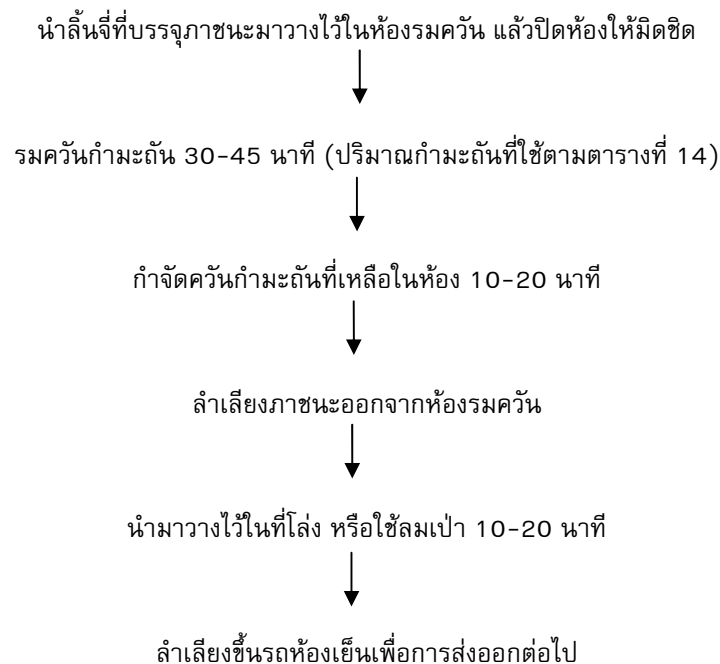
ภาพที่ 4.11 กระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวในลันจี ได้แก่ ก) คัดเกรดลันจี บรรจุลงกล่อง ข) จัดแต่งใบให้สวยงาม ค) ปิดผนึกกล่อง ง) จัดส่งสู่ตลาด ด้วยระบบขนส่งในท้องถิ่น

1.7.1 การลดอุณหภูมิผล

อีรุษ (2543) รายงานว่าถ้าลดอุณหภูมิอย่างรวดเร็วให้อยู่ที่ 3° เซลเซียส แล้วเก็บรักษาไว้ที่ 5° เซลเซียส จะทำให้ผลล้นจีมีการสูญเสียให้น้อยและถูกโรคเข้าทำลายได้ยากขึ้น อาจทำได้โดยใช้ลมเย็นผ่านผลอย่างรวดเร็ว (force-air cooling) แต่วิธีนี้มักทำให้ผลสูญเสียน้ำหนักไปบ้าง อีกวิธีที่แนะนำคือ การจุ่มผลล้นจีในน้ำเย็นหรือน้ำที่ผสมน้ำแข็ง (hydro cooling) แต่ต้องระวังรอให้ผลแห้งก่อนการบรรจุ มิฉะนั้นจะมีปัญหาเชื้อโรคเข้าทำลายได้ง่าย

1.7.2 การรมควันกำมะถัน

การรมควันล้นจีด้วยกำมะถัน หรือซัลเฟอร์ไดออกไซด์ สามารถควบคุมการเน่าเสียของผลจากเชื้อจุลินทรีย์ได้ ช่วยยืดอายุการเก็บรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการรมควันแสดงในภาพที่ 4.12 (รัตนา และ นิธิยา, 2546) โดยกำหนดปริมาณการใช้กำมะถันในการรมควัน โดยสามารถเพิ่มหรือลดได้ ประมาณ 10% (ตารางที่ 4.19)

ภาพที่ 4.12 การรมควันล้นจีด้วยกำมะถัน
ที่มา : รัตนา และ นิธิยา (2546)

ตารางที่ 4.19 ปริมาณการใช้กำมะถันในการรมควันลินีจี้

ขนาดห้องรมควัน (ยาว x กว้าง x สูง) เมตร	ปริมาตรห้อง (ลูกบาศก์เมตร)	จำนวนตะกร้า 10 กก./ตะกร้า	ปริมาณกำมะถัน (กรัม)
2.0 x 2.0 x 1.5	6.0	30	114
2.4 x 2.4 x 2.0	11.5	40	132
		50	205
		100	296

ที่มา : อนุวัช (2540)

หมายเหตุ : ปริมาณกำมะถันอาจเพิ่มหรือลดได้ 10% ตามความเหมาะสม

การเก็บรักษาหลังจากรมควันด้วยกำมะถัน

1. ถ้าต้องการเก็บรักษาเป็นระยะเวลานาน เช่น 3 สัปดาห์ ควรเก็บไว้ในที่อุณหภูมิ 0° เซลเซียส ถ้าต้องการเก็บไว้ประมาณ 2 สัปดาห์ สามารถเก็บไว้ในที่อุณหภูมิ 5° เซลเซียส โดยที่ระดับความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 95 (ธีรานุช, 2543)

2. การรมควันด้วยซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ความเข้มข้น 2 เปอร์เซ็นต์ นาน 25 นาที แล้วนำไปแช่ในสารละลายกรดไฮโดรคลอริก ความเข้มข้น 1.0 N นาน 15 นาที ก่อนที่จะนำไปเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 5° เซลเซียส จะสามารถช่วยยืดอายุการเก็บรักษาลินีจี้ได้นานถึง 7 สัปดาห์ (ธีรานุช, 2543)

3. ผลลินีจี้ที่รมด้วยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ สามารถเก็บไว้ในห้องเย็นที่อุณหภูมิ 5° เซลเซียส ได้นาน 4 สัปดาห์ (รัตน และ นิธิยา, 2546)

ทางเลือกของเกษตรกรผู้ปลูกลินีจี้ นอกจากการขายผลผลิตสดแล้ว ยังมีการขายผลผลิตให้โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป แต่จะได้ในราคาที่ต่ำมาก ผู้แปรรูปปรับซื้อทั้งในรูปแบบ **เป็นผลติดเปลือก** และเฉพาะ **เนื้อลินีจี้** ปัจจุบัน ลินีจี้ ยังถือได้ว่าเป็นไม้ผลเศรษฐกิจของภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย เพราะเป็นพื้นที่ปลูกหลักของประเทศ แต่ในระบบการผลิตยังมีปัญหาในด้านคุณภาพ ที่ไม่ได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ ส่วนความเสี่ยงของผู้ปลูกนอกจากปัญหาการไม่ติดผลทุกปี ศัตรูพืช ภัยธรรมชาติ อายุการวางตลาดสั้นแล้ว ราคาที่ได้รับยังไม่เป็นธรรม ซึ่งรวมทั้งราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอนในแต่ละปี ทำให้ลินีจี้เป็นพืชที่มีอนาคตไม่ชัดเจน ส่งผลให้ผู้ปลูกที่มีประสบการณ์อย่างดีหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแล้วเป็นส่วนใหญ่

2. การเปลี่ยนแปลงเขตการปลูกลินีจี้

ลินีจี้เศรษฐกิจในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สำคัญที่สุด 2 พันธุ์แรก คือ ฮงฮวย และ จักรพรรดิ (ตารางที่ 4.20) จากการสำรวจพบว่า ลินีจี้ทั้ง 2 พันธุ์นี้มีความแตกต่างกันหลายประการ ทั้งด้านนิเวศเกษตร การจัดการสวน พฤติกรรมการออกดอกติดผล รวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 20 เกษตรกรได้อาศัยความแตกต่างเหล่านี้บางส่วน ไปใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือกพันธุ์ให้เหมาะสมกับพื้นที่ปลูกแหล่งใหม่ ตามความพร้อมของตัวเกษตรกร ปัจจัยการผลิต และนิเวศเกษตรของที่ตั้งสวน สำหรับประชากรหลังสุดได้รายงานในตอนต้น (ตารางที่ 4.6) แล้วว่า พื้นที่ปลูกลินีจี้ใน 2 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บน 2 นิเวศเกษตรสำคัญ พื้นที่ป่าเขาต่อเนื่อง และ ที่ดอนพื้นราบ ตามลำดับ

ตารางที่ 4.20 เปรียบเทียบการผลิตลิ้นจี่ 2 พันธุ์หลัก ในเขตภาคเหนือตอนบน

ปัจจัย	พันธุ์จักรพรรดิ	พันธุ์ฮงฮวย
นิเวศเกษตร	ที่ดอนพื้นราบ	ที่ป่าเขาต่อเนื่อง
ความลาดชันของพื้นที่ปลูก	ค่อนข้างต่ำ (< 10%)	ค่อนข้างสูง (> 10%)
อายุเก็บเกี่ยว	พันธุ์หนัก	พันธุ์กลาง
การชักนำการออกดอก	ควั่นกิ่ง, ใช้สารเคมี	ควั่นกิ่ง
การออกดอก	ค่อนข้างยาก	ง่าย
การติดผล	ง่าย	ง่าย
การปลิดผล	ต้องปลิดผล	ไม่ต้องปลิดผล
การให้น้ำ	จำเป็นมาก	อาจอาศัยน้ำฝน
อาการผลแตก	มาก	น้อยกว่า
การบริโภค	ผลสด	ผลสด, แปรรูป

ที่มา: จากการสำรวจ จำนวน 241 สวน จนถึง มิถุนายน 2547

2.1 ที่ดอนพื้นราบ

พื้นที่ดอนพื้นราบจัดเป็นพื้นที่ถิ่นเดิมของลิ้นจี่ ส่วนใหญ่อยู่ในเขต อ.ไชยปราการ อ.ฝาง และ อ.แม่สาย จ.เชียงใหม่ พันธุ์ที่นิยมปลูก ได้แก่ ฮงฮวย ที่ออกดอกติดผลง่ายกว่าพันธุ์อื่นๆ มีการจัดการสวนที่ไม่ค่อยเข้มข้นนัก อีกทั้งจำหน่ายได้ทั้งเพื่อบริโภคสดและแปรรูป รองลงมาคือ จักรพรรดิ เป็นพันธุ์ที่ต้องมีการจัดการสวนแบบประณีตเพื่อให้ได้ผลขนาดใหญ่ ผิวผลสีแดงกำมะหยี่ แต่เมื่อมี “ส้ม” พืชแข่งขันชนิดใหม่ที่ต้องการนิเวศเกษตรเดียวกันแต่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า ทำให้พื้นที่ปลูกลิ้นจี่ในบริเวณดังกล่าวลดลงกว่าร้อยละ 70 โดยลิ้นจี่ที่ถูกปรับเปลี่ยนไปปลูกส้มแทนมากที่สุดคือ พันธุ์ฮงฮวย ในขณะเดียวกันพื้นที่ปลูกลิ้นจี่ได้เคลื่อนไปที่ จ.เชียงราย โดยเฉพาะ อ.แม่จัน อ.แม่สาย อ.เมือง และ อ.แม่สรวย โดยพ่อค้าสินค้าเกษตรในท้องถิ่นที่เดินทางค้าขายระหว่าง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ กับ จ.เชียงราย พันธุ์ที่นิยมนำไปปลูกส่วนใหญ่เป็น **พันธุ์จักรพรรดิ** และพันธุ์หนักอื่นๆ เพราะราคาค่อนข้างดี นอกจากการเคลื่อนย้ายพื้นที่ปลูกและพันธุ์ลิ้นจี่แล้ว ยังมีการเคลื่อนย้ายองค์ความรู้ท้องถิ่นร่วมด้วย เพราะเกษตรกรกลุ่มนี้มีการเดินทางเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้จากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในพื้นที่ จากองค์ความรู้ดังกล่าวเมื่อรวมกับความสามารถในการหาต้นทุนการผลิตของเกษตรกร สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่เอื้ออำนวย ทำให้ลิ้นจี่พันธุ์หนักที่ปลูกบริเวณที่ดอนพื้นราบของ จ.เชียงราย เป็นลิ้นจี่คุณภาพที่สามารถแข่งขันกับลิ้นจี่ในพื้นที่เดิมได้ และคาดว่าจะเป็แหล่งปลูกสำคัญทดแทนพื้นที่เดิมของ จ.เชียงใหม่ ส่วนการเคลื่อนย้ายพื้นที่ปลูกของลิ้นจี่ **พันธุ์ฮงฮวย** พบว่า มีการเคลื่อนย้ายจากพื้นที่เดิมไปสู่ที่ดอนพื้นราบใน จ.พะเยา โดยเฉพาะ อ.แม่ใจ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายเล็ก ที่มีความสามารถในการเข้าหาแหล่งทุน รวมทั้งองค์ความรู้ต่างๆ ค่อนข้างต่ำ ทำให้ผลผลิตที่ออกจากแหล่งนี้ยังด้อยกว่าผลผลิตจากพื้นที่ถิ่นเดิม

2.2 พื้นที่ป่าเขาต่อเนื่อง

พื้นที่ป่าเขาต่อเนื่องจัดเป็นพื้นที่ปลูกลิ้นจี่แหล่งใหม่ มีองค์ความลาดชันของพื้นที่ค่อนข้างสูง หาได้ไม่ยากใน อ.เมือง อ.แม่ริม อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ และ อ.แม่สาย อ.แม่สรวย อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย พบว่า สวนลิ้นจี่ในพื้นที่นี้จัดเป็นสวนใหม่ มีอายุของต้นลิ้นจี่ระหว่าง 6-15 ปี สูงสุดไม่เกิน 20 ปี เกือบทั้งหมดเป็นพันธุ์ฮงฮวย เนื่องจากได้รับ